

సూక్ష్మంత మోక్షం

బొల్లిముంత శివరామకృష్ణ

యగ పబ్లిషింగ్ హౌస్, గుంటూరు.

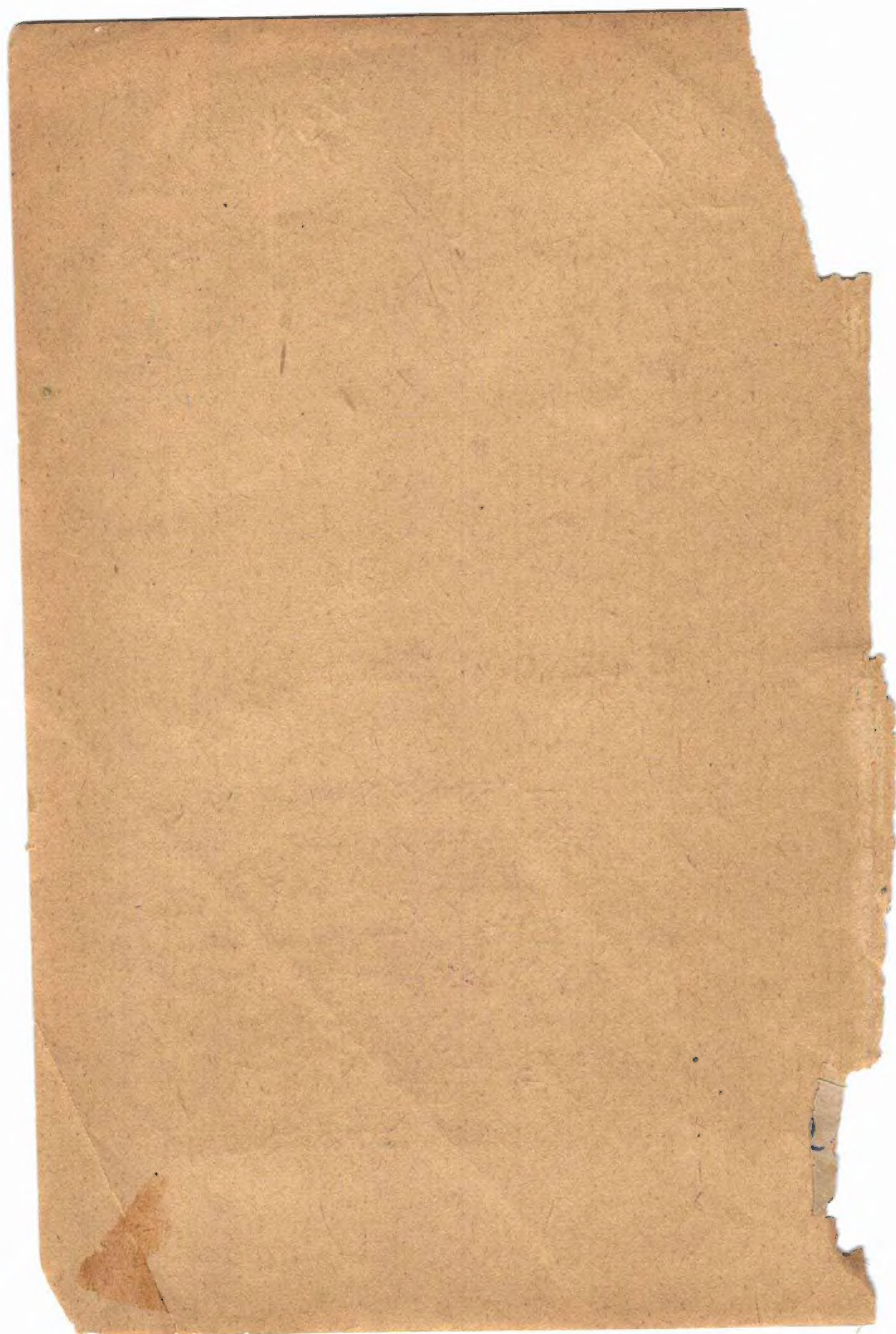

153
u. 1
46.

— “వ్యంగ్య రచనలు ... శత్రువుల
గుట్టును బట్టబయలు చేయడానికి ఉపయో
గించే ఒక పద్ధతి ... నిరంకుశ పరిపాలన
దినాల్లో వాక్ స్వాతంత్ర్యం వుండదు ...
అందుచేత వ్యంగ్యంతో కూడిన రచనలతో
నిరంకుశ వ్యతిరేక పోరాటం సాగించటం
స్మరణపద్ధతే—”

మావ్-సే-టుంగ్.

సూక్ష్మంతో మోక్షం
(వ్యంగ్య రచనలు)

బొల్లిముంత శివరామకృష్ణ

ST. JOSEPH'S GIRLS' HIGHER
SECONDARY SCHOOL, GUNTUR

నవయుగ పబ్లిషింగ్ హౌస్
గుంటూరు.

ప్రథమముద్రణ
మార్చి 1954.

ఒక రూపాయి

ప్రతులకు :

విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం

బకింగ్ హాంపేట, విజయవాడ-2.

నవయుగ బుక్ హౌస్

బ్రాడ్ షేట, 2-వ లైను, గుంటూరు-2.

మోక్షంలో సూక్ష్మం

"A book cannot be a book without an Introduction" అన్నాడు వెనుకటి కో ఇంగ్లీషు రచయిత.

పుస్తకం కాకుండాపోతుందనే కాబోలు. అనుకోకుండానే పైగా పీఠికో, తొలిపలుకో అలాంటివేవీ లేకుండానే వుంచుదామనుకొంటే తద్వ్యతిరేకంగాకూడా యిది వ్రాయాల్సివస్తోంది.

మనం వ్రాసినవేవో ఎలాగు పాఠకులముందు వుంచుతున్నాం. చదవదలచుకొన్నవారెలాగూ కొనిగానీ కొనకగానీ చదవనే చదువుతారు. ఇక తొలిపలుకో పీఠికో అనేపేరుతో ఏతత్ పుస్తకంలో ఇదివున్నదీ అదివున్నదీ అంటూ 'ధరస్వల్పం ఫలమధికం' లాగా దండకం ఎందుకు చదవాలి? ఇది కొన్నవల్లెలాగూ కొననే కొన్నారు. కొన్నతర్వాత లేక ఎరువుతెచ్చుకొన్నతర్వాత ఎలాగూ చదవడం ప్రారంభిస్తారు. పూర్తిచేయడం మాటా? అది మనపుస్తకంలోని సత్తానిబట్టివుంటుంది. చదవ బుద్ధిపుట్టిస్తే ముందుకుపోతారు. లేకపోతే—పుస్తకం మూసేసి, కాక విసిరేసి కళ్లుమూస్తారు. మరి బాధా

❦

కరంగావుంటే తలనొప్పి నివారణకు మార్గాలు వెతుక్కుంటారు.

మా మట్టుకు మేం - వ్రాసిన నేనూ ప్రచురించిన మిత్రులూ యిద్దరం కూడా యివి బాగావున్నాయనీ వీటివల్ల సాంఘికప్రయోజనంవుంటుందనే ఈ పుస్తకాన్ని ప్రచురించి పాఠకలోకానికి సమర్పించుకొంటున్నాం. బాగుండలేదనే అనుకొంటే ఇంతటి అఘాయిత్యానికి ఎలాగూ ఒడిగట్టం. కనుగ బాగును గురించి చెప్పవలసిందేమీలేదు.

పోతే యింతవరకూ వస్తూన్న అన్ని పీఠికలూ, తొలి, తుది పలుకులు కూడా స్వంతంగా ఆత్మస్తుతిచేసుకోడమో అంత మొగమోటస్తుడైతే ఆపనికాస్తా పరులచేత చేయించుకోడమో సాంప్రదాయం. ఆ సంప్రదాయాన్ని వదలుకొందామంటే వీలుచిక్కిందేకాదు.

మా యిష్టానిష్టాలతో సంబంధంలేకుండానే పుస్తకానికి ముందు కొన్ని పేజీలు యీ సాంప్రదాయానికి మినహాయించి మరీ పుస్తకం పూర్తిచేశారు. మరిప్పుడు ఆ పేజీలు ఎలా నింపడం? యిదో సమస్య.

పోనీ పుస్తకంలో ఎలాగు అచ్చుతప్పులంటూ 8 పేజీలకు మించేవుండటం సాంప్రదాయం. ఆ 8 పేజీలూ తప్పుప్పుల పట్టికతో నింపివేస్తే ?

“అయ్యవార్లంగా రేమి చేస్తున్నారయ్యా అంటే
చేసినతప్పులు దిద్దుకొంటున్నారన్నట్టు పుస్తకం మొద
ట్లోనే 81 పేజీల భారతమా? ఎబ్బెబ్బే ”

కనుక ఏదోవాకటి వ్రాయాలి. అంటే అది
ఆత్మస్తుతో, పరనిందో, తొలిపలుకో అయివుండితీరాలి.

ఎందుకొచ్చిన బాధ. ఏదోవాకటి వ్రాసే
తీరదాం. ఎందుకై నా మంచిది.

An Introduction adds weight to a book
అనీ — కనీసం ఏ చదువరై నా తిరిగి అమ్ముకొనే తీరా
లంటే తూకానికేనా రావాద్దూ?

‘కనుక ఏదోవాకటి వ్రాయాల్సిందే.’ అని
కూర్చుంటే వ్రాయాడానికేమీ కనిపించదు. మరి—

మచ్చుకో ఆచ్చ తప్పు.

86 పేజీ 2.వ పేరాలా

‘బొర్ర సవిరించాడు, ఆ చేత్తోనే బుర్రా సవిరించాడు.’
అని వుండాలి.

ఇండులో

నాయక దేవతాప్రీత్యర్థం

దేశం ఏంకావాలి

నూక్కుంలూ మోక్షం

పిచ్చి - పెళ్ళి

కొత్తబాడ్యం

పాణంవెల

ఆంధ్రాభివృద్ధికి

అనాధప్రేతసంస్కారము

నూది - సోది

గోరీలదొడ్డో

నాయక దేవతా ప్రిత్యర్థం

ఆ నాడు వేటికోసం పోరుకాడినా, ఈ నాడు
వేటికోసం పోరుకాడుతున్నా, నానాటికీ వేటి వేటి కోసం
జారుతూ, మారుతూ పోతున్నా —

అదంతా — అప్రస్తుత ప్రసంగ సంపుటాలల్లో
అవసర అధ్యాయాలు.

ఇదంతా — ఆపద్ధర్మసూత్రాలూ, అవసాన
కాల స్తోత్రాలూ, అవలంబించవలసిన అమూల్య తరుణం.
తెగించి జారవలసినా, తేరాశతో కోరవలసినా అత్యవసర
సమయం.

అందుకే — యీ ప్రార్థనా పదాలు ప్రతి
వాడూ భట్టియం నెయ్యడం, పారాయణం చెయ్యడం
ప్రస్తుతం ప్రధానం.

ఓం

‘సంకుచిత వాదులం’ అన్న సన్యాసి బిరుదు
మాకు వదిలేందుకూ; మాలో కూడా విశాల విశ్వ
తత్వం, దేశభక్తి మణుగులకు మణుగులు కద్దని రుజువ
య్యేందుకూ; వీలుగా — రానివాటికోసం రభస రభస
చెయ్యకుండేట్టు, వచ్చిందేదేనా వల్లకాట్లోకి చేరు
తున్నా గుడ్లు వప్పగించి పూయకునేట్టు —

శ్రీ శ్రీ ఆషాఢభూతీ నాయకంగారూ !

మీ సంచార యాత్రల్లో ఉపన్యాస తీర్థాలతో
మమ్మల్ని ఉక్కిరి బిక్కిరి చేసెయ్యండి!...

— ఆమెన్ —

న

ఎన్నేళ్లకూ పాతపడని సరికొత్త స్వరాజ్యం
గారూ !

మా — చాలీ చాలని జీతాలనీ, దొరకనే
దొరకని పుద్యోగాలనీ, పనికిమాలిన చదువుల్నీ, భార
మైన బ్రతుకుల్నీ, దూరమైన ఆశల్నీ, పరిగలాగా పల్చ
పల్చగావున్న పదవులు మినహా సర్వస్వాన్నీ, ఇలాగే—
యిలాగే వుండేటట్టు.

ఎంతకూ రోజులు చాలని శ్రీ స్వతంత్ర
ప్రభుత్వంగారూ !

నాయక దేవతా పీఠ్యర్థం

మీ నిత్యనూతనత్వంకోసం, మీపదవి భద్రత
కోసం - మా యీ అద్వితీయ బలిదానం అనంతంగా
అవిఘ్నంగా సాగిపోయేట్టు ఆశీర్వాదించండి! .....

— ఆమె —

మః

నిజాన్ని బుట్టిలోకీ, అబద్ధాన్ని అచ్చులోకీ
నెట్టేందుకూ; ఉన్న వాళ్ళ దోషిణి లేనివాళ్ళ త్యాగంగా
జమ పెట్టేందుకూ; ఘాసిజానికి ప్రజాస్వామికపు చీర
కట్టేందుకూ; ప్రజాస్వామికం తలకు నియంతృత్వ కోకలి
చుట్టేందుకూ; అన్ని అఘాయిత్యాలకూ చిక్కటి సిల్క
తెరఅడ్డంగా వట్టేందుకూ -

శ్రీ శ్రీ డబ్బుకక్కుర్తిగారూ!

పదికాలాలపాటు మా పత్రికలకు ప్రకటనలు
పరామర్శలు ప్రసాదించండి! .....

— ఆమె —

శి

పన్నుల్ని, మిలటరీబూటు తన్నుల్ని, ప్రజా
రక్షణ చట్టపు కన్నుల్ని, వెన్నుల్లోదూరే సన్నుల్ని;
అన్నిటినీ యిక అన్నిటైనా భరించేందుకు -

శ్రీ గాంధీనామ జపంగారూ!

మా నర నరానా వాతాపిజ్జగ్గంఘపోండి!

— ఆమె —

పన్నెండు

వా

కాల్చే యిళ్ళనీ, దోచే వూళ్ళనీ, చేసే
హత్యల్నీ చెరిపే మానాల్నీ, పెరిగే రాక్షసత్వాల్నీ,
తరిగే మానవత్వాల్నీ -

(శ్రీ) (శ్రీ) పాపాల భైరవుడుగారూ !

కమ్యూనిస్టు బూచి ముసుగులో పెట్టి కప్పెయ్యండి !

— ఆమెన్ —

యః

చెప్పేవి చెయ్యకుండేందుకూ. చేసేవి చెప్ప
కుండేందుకూ, ఏరుదాటి తెప్ప తగలేసేందుకూ, ఏడ్చి
చంక కెక్కేందుకూ, మానాభిమానాలు మర్చిపోవ్వేందుకూ —

(శ్రీ) (శ్రీ) ముసలితనపు పాపపుణ్యంగారూ !

ఆ ట్రేడుమార్కు మొగమొగానా గుద్ది
వేసేందుకు ఓ శాసనం చేయించండి !...

ఆమెన్ —

(శ్రీ) (శ్రీ) కి కృతజ్ఞతతో.

80-3-49.

దేశం ఏంకావాలి ?

చక్రపాణి రెండు సంవత్సరాల తర్వాత తిరిగి యీనాడు బాహ్య ప్రపంచంలో కాలుబెట్టాడు. జైలు జీవితం అతని ఆరోగ్యాన్ని పూర్తిగా తినేసింది. బాగా పరిచయం వున్న వాళ్ళకే అతణ్ణి గుర్తుబట్టడం కష్టమయ్యేట్టుంది.

ఆ స్టేషనులో దిగిందల్లా తానొక్కడే. స్టేషన్ మాస్టరుకు టెక్కెట్టిచ్చి, కూజాలోని కొంచెం మంచినీళ్ళు డిగి పుచ్చుకొని, బల్లమీద కూచున్నాడు, — ఆకాశాన దూరంగా ఎగుర్తోన్న గ్రద్దల్ని చూస్తూ, ప్రక్క బీట్లో అరుస్తున్న ప్రత్తిరాటపు పిట్టలగోల వింటూ.

స్టేషన్ మాస్టరు తాళంవేసి, లాగిచూచి, తాళంచేతులు తిప్పకుంటూ వెళ్ళిపోయాడు. ఇంకా రెండు మైళ్ళు నడిస్తేనేగాని తాను కొంప చేరలేడు. నమ్మదిగా లేచి రైలు కట్టవెంటే బయల్దేరాడు, పాణి ఏవేవో మధుర స్వప్నాల నూహించుకుంటూ —

కొంతదూరం నడిచేసరికల్లా కాంగ్రెసు జండాలు గాలిలో రెప రెప లాడుతూ ఎదురు వస్తూ న్నాయి.

పద్మలుగు

వెనక తానుపాల్గొన్న సహాయనిరాకర
కోద్యమం బుర్రలో తళుక్కుమంది. ఇలానే బయలుదేరి
పికెటింగు చేస్తూ వుండేవాళ్ళు. ఒక్కసారిగా అతని కళ్ళ
ముందర కల్లు దుకాణాలు, విదేశీ వస్త్రాలయాలు,
కాంగ్రెసు శిబిరం, లాఠీచార్జీలు, అధికారుల వెకిలి
నవ్వులు, యింకా యింకా యెన్నో - గిరుస తిరిగి
పోసాగినయ్.

ఆ గుంపు దగ్గరకున్న కొద్దీ అతని మనస్సులో
కొట్లాట బయలుదేరింది. ఎంత మార్పు !

కాంగ్రెస్ ఉద్యమాన్ని ఆ గ్రామంలో కాలు
బెట్టకుండా చేశాడన్న ప్రఖ్యాతితో, పన్నుగర్హి సంపా
యించుకున్న ప్రక్కవూరి మునసబుగారు మొట్టమొదటగా
కనబడ్డాడు.

గుంపు యింకా దగ్గరైంది. “చక్రపాణికి జై”
“గాంధీకి జై” అన్న నినాదాలు చెవుల్లో గింగురెత్తినయ్.
పూలమాలల్తో మెడా, బిడియంతో తలా వంగిపోయి,
పూలవాసనను అధిగమిస్తూ కొత్త ఖద్దరు వాసన నాసికా
పుటాల్ని ఉక్కిరి బిక్కిరి చేస్తోంది. అంతా తన వూరి
వాళ్ళే. వీళ్ళంతా కాంగ్రెస్ ఉద్యమాన్ని యిలా బల
పరుస్తారని తాను కలలోకూడా ఊహించలేదు.

అసలిది నిజమా ? కలా ? - యిదేదో కొత్త

ప్రపంచంలాగావుంది. తనలాంటి క్షుద్రజీవికి-అందులోనూ స్వంత పూరివాళ్ళు స్వాగతమివ్వడం -

తనయింటిమీద కట్టుకున్న జెండానుముమ్మారు లాక్కుపోయి తగలెట్టిన కాడి వెంకయ్యభుజాన కాంగ్రేసు జండా ! ఉద్యమ ప్రభావం -

అంతా తిరిగి ఊరువేపు నడుస్తున్నారు.

“ పాణిబాబూ ! చాలా చిక్కిపోయావు. సర్కారోళ్లు మనదేశాన్ని పీల్చుకుతింటమే గాకుండా, నీబోటి కుర్రాళ్ల రక్తాన్నికూడా పీల్చుకు తింటున్నట్టు న్నారే? ” — అన్నాడు షాహుకారు నారయ్య.

క్రిందటిసారి తాను జైలుకి వెళ్లి నప్పుడు యింట్లో తిండికి గింజలు లేక తన తల్లిపోయి యీ నారయ్యనే అప్పు అడిగితే -

“ కొడుకు పోయాడుగా సరాజ్యం చెయ్యడానికి. వచ్చేదాకా ఉపోసాలుంటే, ఈ వార ఆవార సరాజ్యంలో ఎక్కువగా తినొచ్చుగా ” అన్నాడు. ఆ నారయ్యేనా యిప్పుడు తనిని యిలా పరామర్శించడం !?

చక్రపాణి బుర్రంతా యిప్పుడు వచ్చే ఆలోచనల్లో పెద్ద రైల్వే జంక్షన్ లాగావుంది. పూర్వ విషయాలు జ్ఞప్తికి రావడంతో కళ్లు స్వయంగా చూచిన విషయాన్నే మనస్సు ఒప్పుకోవడంలేదు.

పదహారు

కల్లుదుకాణం దగ్గర పికెటింగు చేస్తోంటే చార్జ్
స్యంగా జండా లాగి పారేసిన గమశ్శ సోములు -

పేదరైతుకు ఉచితంగా పొలం కొలిచి పెట్టి
సందుకు కారాలు మిరియాలునూరిన ప్రైవేట్ బాపిసీడు-

మాల మాదిగల సంటుకొంటున్నాడని తనని
వెలిబెట్టి, బావిసీశ్శక్కుడా రానీక నానాబాధలు పెట్టిన
పైత్తందారు -

యింకా యింకా చాలామంది - ఎంతటి పరి
వర్తనం !!

ఎండనక వాననక ఖద్దరుమూటలు వీపున
వేసుకుని గడప గడపకూ తిరిగిన శ్రమ ఫలించిందా? తన
జీవితంలో చూడలేననుకుని నిరాశజేసుకున్న స్వాతంత్ర్యం
వచ్చిందా? అనిపిస్తోంది.

“ఇప్పుడు బహిరంగసభలో మీరు మాట్లా
డాలి” అన్నాడు బాపిసీడు.

“ఏం మాట్లాడాలో -” తలవంచుకుని అలానే
నడుస్తున్నాడు.

ప్రక్కపొలాల్లోంచి, ‘బోలో స్వతంత్ర భార
త్ కు జై’ ‘రైతు సంఘాలకు జై’ ‘కూలి సంఘాలకు జై’
అన్న నినాదాలు — వినిపిస్తున్నాయి.

పాణి తలెత్తి చూచాడు. “ప్రజల్లో ఏమి ఉత్సాహం? “ఈ గొడ్డెకొడుకుల్ని ప్రక్కలిరగదంతేగాని” అన్నాడు రాణి వెంకయ్య —

“కాంగ్రెస్‌ని వెక్కిరించడం” — అన్నాడు బాపినీడు.

“ఆళ్ళ యెర్రగుడ్డపాటి చెయ్యదు కామాల మన జెండా”

పాణి కిదంతా అయోమయంగావుంది. ఇంతకు ముందే అతను తనలోని అనుమానాల నన్నింటినీ దిగదొక్కి విజయోత్సాహి అయ్యాడు. ఇంతలో తిరిగి, ఇంకా

“గమళ్ళ నాగులు మనుమడు కామ్రేడ్ నాగేశ్వరరావుపైపోయి వూరికే పెత్తందారాయె. వెళ్లి యెంకడి కొడుకుని ‘అరే’ అంటానికే వీల్లేదాయె. ఊర్లో అన్ని మంచాలమీద ఆళ్లే — ” అన్నాడు పెత్తందాగు.

“అంకిని ‘అంకమ్మా’ అంటే ఇంకోసారి పిల్ల వయ్యా అందిట. దాని తప్పేముంది?” అన్నాడు ప్రవేటు; తానేదో సమయోక్తి గొప్పగా వాడేశానని—

ఈ మాటల్తో పోటునీరు యధాస్థానానికి పోతున్నట్టయింది, పాణి ఉత్సాహమంతా.

“ఓరి దేవుడా! యీ ముండా కొడుకులు పారిపోతున్న కుల పిశాచాన్ని బలవంతాన కాళ్ళుగట్టి

పద్ధనిమిది

లాక్ష్మీకృష్ణునిలాగుండే”! అనుకున్నాడు.

రైలుకట్టదిగి ఊళ్లోకొచ్చేస్తున్నారు. ఊరి బయటకే కనబడ్తోంది ఎర్రజెండా.

“అదుగో ఆ ఎగిరే ఆవిడనికాస్తా త్రిప్పి రమ్మకు తోలేనేగాని పీడవొద్దు” అన్నాడు ముససబు మాన ముద్రకు స్వస్తివాచకం చెబుతూ —

అంతా “హిహిహిహిహి” అన్నారు.

“బాను జాతీయజండావుండగా యిది అనవసర మేమో?” అనుకున్నాడు పాణి.

“ఐనా ఎర్రగుడ్డనుజూచి గొడ్డు బెదిరినట్టు బెదురుతారేం వీళ్లు — ”

ఊళ్లో - రోడ్డుకుడిచేతిప్రక్కగా, ఓయింటి ముందు ఎర్రజెండా - చాలామంది పిల్లలు వరసల్లో నిలబడి వున్నారు. యిరవయ్యేళ్ళమ్మాయి :

“దేశమును ప్రేమించుమన్నా -

మంచీయన్నది పెంచుమన్నా”

అని పాట చెబ్బుంటే పిల్లలంతా పాడుతున్నారు. శ్రావ్యంగావుంది పాట. “గురజాడ మహాపురుషుని కీర్తనకు చక్కటి స్వరూపహామిచ్చారు. అదుగున పడి వున్న బంగారు ముక్కల్ని త్రవ్వితీస్తున్నారు యువకులు.”

దేశం ఏంకావాలి?

“లంజలకి పనేముంది? యిడిశేలిన రకం”

అన్నాడు రాడ్డి వెంకయ్య.

పదిహేనేళ్ళక్రితం పికెటింగు పూర్తయిపోయి, శిబిరానికి వస్తూన్న మహిళా వలంటీర్లనుచూచి, లాంక్ షైర్ గుడ్డల్లో వెలిగిపోతోన్న బుర్రమీసాల రాయుడన్న మాటలివే - అచ్చంగా యివే మాటలు!

తిరిగి యీ నాడు పొందూరు ఖిద్దల్లో మునిగి వున్న దేశభక్తుడు కాంగ్రెస్ జండా భుజాన పెట్టుకుని మరీ అంటున్నాడు - అచ్చంగా అవే మాటలు! వేపం మాత్రం భేదం -

అప్రయత్నంగా “ఛీఛీ” అన్నాడు పాణి.

రాడ్డి వెంకయ్యని చాటుగా ఒక్క గిల్లు గిల్లాడు పైవేటు; నాలిక కొరుక్కుంటూ -

పాణికి ఒళ్ళంతా తేళ్లు పాకినట్టయింది. ఒక్క సారి ఆ సమూహంలో నుంచి పారిపోదామా అనుకున్నాడు. వాళ్ళ మొహాలు చూడ్డానికే అసహ్యం వేస్తోంది. తోడేళ్ళ గుంపులో నచ్చిపడ్డ మేకపిల్లలాగ వుంది తనకి.

బహిరంగసభ - మొదటి కర్మకాండంతా ముగిసింది. చక్రపాణి మాట్లాడ్డానికి లేచి నిలబడ్డాడు. జనమంతా తనని అనుమానిస్తున్నట్టు తోచింది. ఏదో

ఇరవై

పెద్ద తప్పుచేసినవాడిలాగా; “క్షమించండి! వందనాలు - డి - ఈ సన్మానం - నాకుకాదు - కాంగ్రెసు సంస్థకు” అన్నాడు.

“బోలో స్వతంత్ర భారత్ కుజై” అన్నారు అంతా. పాణి అలానే నిలబడి వున్నాడు.

బాపిసీడు లేచి “షాహుకారు నారయ్యగారి విరాళం ఈ అయిదువందల రూపాయిలు. యిది నిర్మాణ కార్యక్రమానికి” అన్నాడు.

జనంలోనుంచి “దొంగమార్కెట్ నశించాలి!” అన్న కేకలు బయలుదేరాయి.

చక్రపాణి ప్లాట్ ఫారం దిగి పోబోతున్నాడు. “చూడండి! చూడండి! కమ్యూనిస్టులు సభ నెల్లా గల్లంతు చేస్తున్నారో” అన్నాడు మున్నబు.

“దొంగమార్కెట్ చేసేవాడు కాంగ్రెసా? పాణిగారు చెప్పాలి” అంటూ జనంలోనించి కేకవచ్చింది.

“కాదు ముమ్మాటికీకాదు” అంటూ ఒక్క సారి దూసుకుపోయి, గుంపు కెడంగావున్న కూతుర్నీ, ముసలి తల్లినీ కలుసుకున్నాడు పాణి.

“ఎప్పుడు మీటింగు పెట్టినా యింతే” అన్నది కూతురు. తలనిలువుగా ఊపుతూ ముందుకి సాగాడు. రౌడీ వెంకయ్య రంకెలు చాలా దూరందాకా విశిష్టానే వున్నాయి.

ఆరాతి) భోజనమయ్యేలోపల - నారయ్య
రూపాయికి మూడుతవ్వల బియ్యం అమ్మడమూ, కుర్రా
శృంతా పట్టించడమూ, యిదంతా అర్థమయింది.

“నాన్నా ! బిటిషువాళ్లు కంట్రోలు పెట్టారు
కాబట్టి దానికి విరుద్ధంగా దొంగమార్కెట్ చేయడం
కాంగ్రెసు సిద్ధాంతమటగా !”

నవ్వి ఊరుకున్నాడు పాణి.

“ఏదెట్లాఉన్నా, ఊళ్ళోవాళ్ళంతా నాగులు
మనమడి పట్టే. కాకపోతే బయటపడి కొంపలార్త
య్యేమోననిగాని” - అన్నది తల్లి.

అతని బుర్రలో పెద్ద తుపానులేచింది. అలానే
పడుకున్నాడు. తెల్లవారగట్ట ఏదో కలతనిద్ర. అందులో-
జనం బారులుతీరి కూర్చున్నారు. ముందరి విస్తృతమైన
అన్నం - ఒక పెద్ద భయంకర స్వరూపం- దాని వెనక
ఇంకా చిన్నవి పది పదిహేను.

పెద్దపెద్దగా అంగలు వేసుకుంటూ ఆ అన్నం
లాక్కుంటున్నాయి. ఒకడూ, అరా, ముద్ద నోట్లో
పెట్టుకుంటే, పీకలు నొక్కి కక్కించి మరీ లాక్కుంటున్నై.
లాక్కున్న అన్నం పెద్దరాసులుగా పడుతోంది. అప్పటి
కప్పుడే కొన్ని రూపాయలు చేసి సంచలన కెత్తుతున్నై.

పెద్దభవనం - దానిమాద కాంగ్రెసుజండా
ముందు పాణి నుంచుని వున్నాడు.

ఇరవై రెండు

తిరిగి ఆ భయంకర స్వరూపాలే. అచ్చగా అవే గడ్డాలు పెట్టుకొని పీనుగుల్ని తొక్కుకుంటూ భవనంలోకి వస్తున్నాయి. పాణి అడ్డగించాడు. వాళ్ళ వెనకాడే ఉన్నాడు. యింకో పెద్ద గడ్డాలు మీసాలు. ఆయన్ని పాణి యెరుగును. ఒకప్పుడెప్పుడో తనకు నాయకుడుగూడా అయినట్టుగుర్తు.

“వాళ్ళను పోనీ. యిప్పుడవసరం వాళ్ళతోనే!” అన్నాడు. తాను తప్పుకున్నాడు.

అవన్నీ భవనంలోకి వెళ్ళిపోతున్నాయ్. ఒకటి చీలి తనదగ్గరికి వచ్చింది. చేతులు చాచింది. తాను పారిపోబోయాడు. పట్టుకుని రెండుచేతుల్తో పైకెత్తింది. తాను గిజగిజ తన్ను కుంటున్నాడు. వదలకుండా అలానే యెత్తుకుపోతోంది.

భవనంలోవున్న తన అనుచరులందర్నీ అలానే తెస్తున్నాయి తక్కినవి. వాళ్ళూ తన్నుకుంటున్నారు.

ఒక పెద్ద యేటిగట్టు - తాను గట్టిగా కేకలు పెట్టి ఏడుస్తున్నాడు. ఉహూ - ఎత్తి గభీలున ఏట్లో పారేసింది.

తుళ్ళి పడిలేచాడు. ఏమీలేదు. తనయిల్లే! తన మంచమే! విపరీతమైన దడ.

“దేశం ఏంకావాలి??” అనుకుంటున్నాడు; ఆ దడలోనే.

సూక్ష్మలో మోక్ష-నిత్యానందానికి

మీరంతా - ఎబ్బే ! మీరేమిటి ? మేమేమిటి ?
మీరు + మేము = మనమందరం, ప్రతిఒక్కరం నిరంతరం

“ ఆనందం అర్జవమైతే

అనురాగం అంబరమైతే ”

అనురాగపుటంచులూ, ఆనందపులోతులూ చూడాలని
వేచుకొని కాచుకొని వున్నాం. కాదంటారా?

‘కాదు’ అనేవాళ్లుకూడా వున్నారుగాని, వాళ్లు
యీ తరంవాళ్లుకాదు. వెనుకటి తరంవాళ్లు.

“—మీరు మనసారగా ఏడ్వగానీరు నన్ను —
నన్ను విడిచి చూడండి. వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తాను. విసుగూ
విరామమూ లేకుండా ఘోరంగా ఏడ్చేస్తాను. గొంతెత్తి
ఏడుస్తాను. హోరుమని ఏడుస్తాను. నన్ను వదలండి...”

అంటూ ఏడ్చే స్వతంత్రం కోసం తెగ గింజు
కుని, చివరకు గుడ్డల్లో నీళ్లు గుడ్డల్లోనే కుక్కుకునేందు
కూడా తడిలేక, నోట్లో గుడ్డలు కుక్కేసుకున్నారు.

యీ కాలపువాళ్లు ఏడ్చేందుకు నోరు రాకనో,
కాంచేందుకు నీరులేకనో, పళ్ల పటపటలూ, పిడికిళ్ల

ఇరవైనాటగు

ఝుళిపింపులూ, నరాల బిగింపులూ సాగించారు.

మొత్తంమీద వీళ్లంతా ఈ ఏడుపుగొట్టు ప్రపంచానికి 'సూక్ష్మంలో మోక్షం' చూపించే ఉపాయం తోచక అపాయంలోపడి ఒకసారి విలపిస్తే, మరోసారి పలవించారు.

అబ్బు ! యీ భూప్రపంచమ్మీద ఎటు చూచినా ఒకటే బాధలూ ఒకటే దుఃఖాలూ గదా !

ఒకడికి పనిలేకై తేం-మరోడికి భూమి లేకై తేం- యింకోడికి అవకాశం లేకై తేం? మొత్తంగా అందరికీ అనేకంలేక అఘోరిస్తూనే వున్నారు. యిలా అంటే-

“ పెద్ద పెద్ద సంపన్నుల మాటేమిటి? ”

అంటారు.

ఎంత చెట్టుకు అంతేగాలి.

అష్టైశ్వర్యాలూ వుండికూడా - 'అఖిల ప్రపంచంమీద ఆధిపత్యం రాకపోయేనే!' అని అమెరికా సామ్రాజ్యవాదం ఏడ్చే ఏడ్పుకు అంతుందా?

ఎబ్బే ! అంతా ఏడ్పుగొట్టు ప్రపంచం అయి పోయిందండీ !

సాహిద్ ఆఫ్ బాల్ఫ్ అంటాడా—

“ దుఃఖమేగనుక పొగలు చిమ్మినట్లయితే

సూక్ష్మంలో మోక్షం-నిత్యానందానికి

యీపాటికే యీ ప్రపంచమంతా ఆ పొగల్లో ఉక్కిరి
బిక్కిరి అయిపోయి వుండేది'' అని-

నాకూ అదే భయం. దుఃఖానికి యింతవరకూ
ఆ సత్తా లేదనుకోండి. అయితే యిక ముందుకూడా
ఆశక్తి కలగదని ఎక్కడ వుంది?

నిజంగానే అలా జరిగి - పరిపాలించబడవలసిన
మనమంతా ఆపొగలో ఉక్కిరిబిక్కిరై అయిపోతే-పాపం!
మన పెద్ద నాయకులు యింకెవరిని పరిపాలిస్తారూ!

నాకు అదే దిగులు. అందుకనే యీ దుఃఖాన్ని
బాధల్ని అధిగమించడానికి అదీ సూక్ష్మంలో మోక్షంగా
వుండే మార్గంచూపి పుణ్యం కట్టుకుందామను కుంటు
న్నాను.

దాన్ని ఆంధ్ర, అఖిలభారత, అఖిలఆసియా,
అంతర్జాతీయ అలా అలా హనుమంతుడి వాలంలా,
ఆచార్య రంగాగారి అంతర్జాతీయ వివిధ సంఘాల్లా, విశ్వ
వ్యాపితంచేసి విశ్వమానవ ప్రయోజకత్వం సాధించాలను
కుంటున్నాను.

ఇంతకు ఆ సూత్రం ఏమంటే - ?

“నిరంతరం ఆనందాన్ని అనుభవించాలంటే
బాధలోను దుఃఖంలోను కూడా అవలంబించవలసిన
ముఖ్యాంశాలు యివీ -

అ. ప్రస్తుత స్థితిలో సంతృప్తి పొందడం;

ఆ. అంతకన్నా విషమపరిస్థితులు రానందుకు ఆనందించడం." అన్నాడు ఛెకోవ్.

మన భారత ప్రధాని నెహ్రూజీనే చూడండి. కరువుతో సర్వనాశనమాతోన్న రాయలసీమ వెళ్లాడు పర్యటనకు - ఆ శస్త్రశాసనవాటికలో, ఆ శవాలగుట్టలమధ్య, ఉప్పెనలా పొంగుతున్న దుఃఖసముద్రపు లోతుల్లో - ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని తిలకించి, ఆనందంలో తన్నయ్యడై అరగన్నులు మోడ్చి పత్రికల్లో ప్రకృతి సౌందర్యాన్ని పిండిపోశాడు. పండితుడు, మహాత్ముడు, అహింసామూర్తి గదూ.

మా అమ్మమ్మా అంతే. మా తాతయ్య చచ్చిపోయినందుకు ఏడవదు. ఆ కట్టెల్లోనే తనను కాలవెయ్యనందుకు ఆనందిస్తుంది.

మన నెహ్రూపండితుడూ అంతే. రాయల సీమ ప్రజలకు గంజికూడా కరువైనందుకు బాధపడడు. అది తానూ నిత్యమూ తాగే పాయసంలావుందని ఆనందిస్తాడు.

మా అమ్మమ్మా, మన నెహ్రూ యిద్దరే యిద్దరూ యీ యావద్భారతంలోనూ యీ పవిత్ర సూత్రాన్ని అన్వయించుకుని ఆచరణలో పెట్టగల ధీరులు..

మహాకవి శ్రీ. శ్రీ. అంతటివాడు.

“ముక్కు-పచ్చలారని నవ్యాంధ్రరాష్ట్ర శిశువు
మూలుగుతూ మూలనున్న ముసలాడికి వధువు”
అని బాధపడతాడేగాని - చచ్చిన శవానికి కట్టబెట్టనం
దుకు సంకోషించలేకపోయె. సామాన్యులం మనమాట
కేమొచ్చె. అలా అనుకొని వూరుకుని ఊరి వేసుకుంటామా?

— మన కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వమూ, అందులో
వున్న మంత్రులూ, — వాళ్లు మాత్రం పాపం! ఏం
చేస్తారా? వాళ్ళకి వాళ్లు చేసుకోడనే సరిపోతుండె.
ప్రజలకు ‘ఏంచెయ్యడానికి’ ‘వాళ్ళకు రోజులు చాలాయి
గాదు’ మరి —

అందుకనే ఊణ ఊణం చెబుతున్నారు. “ఇది
ప్రజాస్వామికయుగం. ప్రభుత్వం ప్రజలకు చేసేది ఏమీ
వుండదు. ప్రజలే చేసుకోవాలి” - అని.

నిజం. ప్రజలే చెయ్యిచేసుకోవాలి. ఏదో
అప్పుడుగాని తేలదు. కనుకనే మనం నెహ్రూ లేక అమ్మ
మ్మగార్లను ఆరాధిస్తూ, వాళ్ల అడుగు జాడల్లో వెళ్లి
పోదాం,

ఛార్జ్-తన సూత్రాన్ని జీవితానికి అన్వ
యిస్తూ చెప్పాడు - “కాల్కులో ముల్లు గుచ్చుకొంటే
కంట్లో గుచ్చుకోనందుకు సంకోషించు.” అని -

అలాగే మనము మన జీవితాలకు అన్వయించుకుంటే సరంతర ఆనందానికినిచ్చేనలువేసుకుంటూ వెళిపోతాం.

యివిగో-ఉదాహరణకు-

నిత్యం-మీ ప్రక్కయింటి రేడియోలో గాడిదలు కూస్తూ గొడవచేస్తున్నాయనుకోండి. అవి అంతటి తోనే ఆగినందుకూ; మనమీదికే దూశనందుకూ; దూకి వెనకకాళ్లతో విన్యాసాలు సాగించనందుకూ సంతోషించ వచ్చుగదా!

మీ బ్రతుకులు భారంగా వున్నాయని బాధ పడుతున్నారా? ఎందుకూ? ఆ భారపు బ్రతుకులై నా అలాగే వున్నందుకూ; మననించి దూరంకానందుకూ ఆనందించండి.

మీ మీద పన్నులు మోయలేనంతగా పడితే- అవి తన్నులు కానందుకూ; అదీ జరిగితే - అవి గుండెల్లో దూగిన సన్నీలు కానందుకూ సంతోషపడండి.

కరువూ కాటకాలు వచ్చి మీ మీదపడితే- ఆ పడ్డది చావుకానందుకు వెయ్యి విధాల సంతోషించండి.

విసుగెత్తిన జీవితాన్ని సరదాతో నింపుదామని సినిమాకు పోతే - అక్కడ ఏడుపుకూ - సంగీతా

నికీ సరిహద్దు తెలియక మీరు విపరీత విపత్కర పరిస్థితుల్లో పడ్డా చింతించకండి. అది ఏడుపు, సంగీతమూ రెండూ కావనీ; పాట రాక ఏడుపు. ఏడ్వలేక పాటా మాత్రమే అనీ; ఏడ్చేవాళ్ళచేతమాత్రమే పాడిస్తున్నారనీ, చచ్చినవాళ్ళచేత సైతం పాటలు పాడించేంత సాహసానికి యింకా తెలుగు సినిమారంగం దిగలేదనీ ఆనందించుదాం.

ఘోక్తరీలు మూసేసి, భూముల్లోనించి తగిలేసి మిమ్మల్ని నిరుద్యోగులుగా బజార్లోకి తోస్తే-అది బంగాళా భాతం, అరేబియా, హిందూ మహాసముద్రాలలో ఏ ఒక్కదాంట్లోనూ తోసెయ్యనందుకూ, అదీ జరిగితే మూడు సముద్రాల్లోకి ఒకేసారి తోసెయ్యనందుకూ ఆనందించటానికి అవకాశంవుంది.

మీ భార్యాబిడ్డలూ, వగైరావగైరా తిండికిలేక చస్తే-అది మీరే కానందుకూ; అదికూడా జరిగితే మీరు తిండికిలేక చచ్చారనే న్యూనత ప్రపంచంలో ప్రచారం కానందుకూ సంకోషించండి.

మీరు చచ్చాక ఏం జరిగిందోమీకు తెలియని మాట నిజమేఅయినా-మీరు 'చచ్చింది తిండిలేకనే' అనే విషయాన్ని ప్రపంచానికి తెలియకుండా ప్రభుత్వం పకడ్బందీ చేస్తుంది. ఇది ఖచ్చితం. యీ హామీతో మీరు నిశ్చింతగా నిత్యానందంలో మరణించవచ్చు.

మువ్వె

ధరలు పెరిగినందుకు దుఃఖపడకండి. ఆ పెర
గడం ఉరులు కానంతవరకూ సంతోషపడవచ్చు.

మిమ్మల్ని చింతబరికెలతో బాదితే - అది
ముళ్ళకంప కానందుకూ; జైల్లోపెడితే-అది మిలటరీకాంపు
కానందుకూ; తుపాకితో కాలిస్తే - అది ఆటంబాంబూ
హైడ్రోజన్ బాంబూ కానందుకూ సంతోషించండి.

యిలా ఏవరి జీవితాలకువారు అన్వయించు
కుని నిత్యానందాన్ని పొందడం మినహా మరి ధారి లేదు.

ఎప్పటిమాట ఏమోగానీ - మన యీ ప్రభు
త్వాలు వున్నంతవరకూ యీ నా సూత్రం చిరస్థాయి;
శిలా శాసనం.

పిచ్చి - పెళ్ళి.

“హు హు హు అమ్మా! చలిగావుండే నీ చీర చెంగేనా కప్పవే!”

“చిరిగి జీరండాలయింది బాబూ! అదేమి చలి ఆపుతుందబ్బా!”

“అమ్మా! నాన్నేగా చీరలూ దుప్పట్లూ నేసేదీ? మరి మనకే ఎందుకు లేవూ?”

“అవన్నీ మనం కూలికి నేస్తాంబాబూ! కొనడానికి డబ్బులు కావద్దూ”

“నాన్న బట్టలునేస్తే డబ్బుస్తుందిగా? మరి నయ్యకూడదూ?”

“కొనేవాళ్లు లేక గుడ్డలు బేళ్లకు బేళ్లు మిగిలి పోయ్యాయట. యింకా నేసి ఏంచేసుకుంటారూ?”

“అమ్మా! గుడ్డలు అందరికీ ఎక్కో దక్కేగా వుండి కొనటం మానేశారా? మరి మనకీ, వాళ్లకీ, యింకావాళ్లకీ చాలా మందికి గుడ్డలేవుగా?”

“గుడ్డలు ఎక్కువై కాదు కొనకపోడం-డబ్బు లేక బాబూ!”

ముప్పైరెండు

“ పని చెయ్యకపోతే ఎవ్వరికీ డబ్బులు రావుగా ? ”

“ ఔను ”

“ డబ్బులు రాకపోతే ఎవ్వరమూ కొనలేంగా ? ”

“ ఔను ”

“ ఎవ్వరూ కొనకపోతే ? ”

“ అలాగే వుండిపోతాయి. ”

“ అలాగే వుండిపోతే ఎవ్వరికీ పనిదొరకదుగా ? ”

“ ఔను ”

“ పని దొరక్కపోతే డబ్బులు రావు. డబ్బులు లేకపోతే అవి అమ్మకం కావు. అవి అమ్మకం అయ్యేదాకా ఎవ్వరికీ పనులులేవు. పనులులేకపోతే...? ”

“ పిచ్చి కుదిరితేగాని... ”

“ హు-హు-హు-అమ్మా చలిగావుందే !- ”

క్రొత్త జాడ్యం

ఈ మధ్యనే ఓ క్రొత్తరకం జాడ్యం ప్రపంచంలో ప్రవేశించినట్టూ, బర బరా ప్రాకిపోతున్నట్టూ పసికట్టబడింది. అంతర్జాతీయంగానూ, జాతీయంగానూ, స్థానికంగానూ సైతం యీ వ్యాధి నాగుజెముడు తెగులు కంటే కూడా మహావేగంగా వ్యాపించుతోందట!

సామ్రాజ్యవాదుల, వారి వంశీయుల, గోత్రీకుల రక్తనాళాలు యీ వ్యాధి ప్రవేశానికీ, అభివృద్ధికీ అస్కారమిస్తున్నట్టు ఆధారాలు కూడా అనంతంగానే దొరికాయట!

ఈ వ్యాధి ఎప్పుడు, ఎక్కడ, ఎలా ప్రారంభమయిందీ సవివరంగా పేర్కొనడం అంత సులభంకాక పోయినా లభ్యం మాత్రం అవును.

అసలీ జాడ్యంయొక్క జన్మస్థానం అమెరికా అనీ, అచిరకాలంలోనే అన్ని దేశాలకూ చర చరా అంటు కొంటూ — ఆఖరుకు సాత్విక, ఆధ్యాత్మిక, అహింసలకు పురిటిగడ్డ అయినటువంటి పుణ్య భారతభూమిని కూడా పులుముకుని అలముకొంటున్నదనీ అనడానికి ఆవకాశాలు అనేకం.

ముప్పై నాలుగు

ప్రప్రథమంగా యీ వ్యాధిని గురించిన భోగట్టా ప్రపంచానికి పరిచయం కావడంలో బహుగా పనికివచ్చిన పవిత్రమూర్తి మిస్టర్ ఫారెస్టాల్. ఆయన పేరుతోనే దీనికి 'ఫారెస్టాల్ జాడ్యం' అన్న పేరు స్థిరపడి పోయింది.

మిస్టర్ ఫారెస్టాల్ అంటే అమెరికా ప్రభుత్వ రక్షణశాఖా కార్యదర్శి. సోవియట్ రష్యాకు వ్యతిరేకంగా యుద్ధాన్ని కొనసాగించటానికి బ్రహ్మాండమైన వ్యూహాన్ని తయారుచేసిన ప్రముఖుడు, పెద్ద ఎత్తున మారణాయుధాల ఉత్పత్తిని తన ఆధిపత్యానే సాగించినవ్యక్తి. ప్రపంచ మంతటా, మారుమూల దేశాలలో సైతం సోవియట్ పై దాడికి కీలకస్థావరాలు సంపాదించడానికి నడుంకట్టినవాడు. అలాంటి ప్రముఖవ్యక్తి — పాపం!

“మిస్టర్ ఫారెస్టాల్ కు మతిపోయింది. గతకొద్ది వారాలనుండి దాని చిహ్నాలు కనబడుతున్నాయి..... ఎర్రసైన్యం— అని ఏదో సంధించినట్లు గోల మొదలు పెట్టాడు. ఎంతో అతికష్టమిద అతన్ని పట్టుకొని ఇంట్లోకి తెచ్చారు...”

అమెరికా రేడియోలో
1949 ఏప్రిల్ 10 న.
డ్రూపియర్స్ ప్రసంగంనుంచి

అసలు విషయం ఏమంటే - మిస్టర్ ఫారెస్టాల్ కు ఏదో ఓ శుభముహూర్తాన ఆకస్మికంగా ఒక పిడుగులాంటి వార్త బుర్రలో ప్రవేశించింది. 'అమెరికా మీద రష్యన్లు బ్రహ్మాండమైన దాడి ప్రారంభించార'ని అతని తలలో జిగేల్ మని మెరసినట్టయింది. దీనికి కారణం విచారించగా బజార్లో ఫైర్ సైరన్లు మోగడమేనని తెలియవచ్చింది. ఆ తక్షణమే ప్రక్కమీదినుంచి ఎగిరి పడ్డాడు. పట్టుకోవడం సైతం కష్టమయింది. యింతలో సైరన్ రెండోసారి మోగింది. యికనేం? ఫారెస్టాల్ బాజార్న పడ్డాడు. ఎర్రసైన్యం ఎర్రసైన్యం అని గోలకు లంకించుకున్నాడు. ఎంతో అతికష్టమీద అతన్ని పట్టు కుని యింట్లోకి తెచ్చారు...

అయితేనే? ఆ తర్వాత పథ్నాలుగు అంత స్థూల హాస్పిటల్ మీదినించి అమాంతం పరిగెత్తబోయి అక్కడినుంచే క్రింద పడ్డాడు.

‘పాపం శపించుగాత!’

ప్రభువునందు నిద్రించేందుకు పరలోకం వెళ్లి పోయాడు.

పోతూపోతూ నాగజెముడు తెగులులాంటి యీ వ్యాధినిమాత్రం ప్రపంచమీదికి వదిలి తన వంశ వినాశనానికి పునాదులువేసి పోయాడు.

ఇతి అంతర్జాతీయం.

యిక - బోలి విక్ భూతాల పేరుతో గాభరా పడి గంతులువేసి, గల్లంతౌతున్న యిలాంటి కేసులు జాతీయంగా కూడా అనేకం పరిశోధించబడ్డాయి. అవన్నీ కాక మచ్చు కొక్కటి మాత్రమే -

ఆ మధ్యనే ఒక మంత్రిగారు చికిత్స నిమిత్తం ఊటీకి వెళ్లారు. ఆ డాక్టరు 'ఇది పారెస్టాల్ జాడ్యం' అనీ, ఆ భూతాల విషయం పూర్తిగా మరచిపోయి ఆ యా నందనవనాల సహజ సౌందర్యంపై ఆలోచనల్ని కేంద్రీకరించమని సలహా చెప్పాడు.

మరునాటి వుదయమే మంత్రిగారు వాహ్యాళి వెడలారు. కాని కొద్ది క్షణాలలోనే మంత్రిశేఖరుని నోటినుంచి నురుగుదొబ్బలు బయలువెడలసాగాయి. వంటినుంచి చెమటలు కురుస్తున్నాయి. ఎదురుగా తోట మాలి వంగి వంగి వస్తున్నాడు. 'ఇదేమి ఖర్నా?' అని.

'ఆఁ - ఆఁ - హంతకుడు - హంతకుడు' పెడ బొబ్బలుపెట్టారు మంత్రిసత్తములు.

'ఫులీస్ - పోలీస్ -' సర్వాయుధ సపరివార సమేతంగా హుటా హుటీవచ్చి వాలారు. మరి ప్రజా మంత్రిగదా? వాలీ వాలడమే తోటచుట్టు ముట్టారు. చెట్టూ, పుట్టూ, పొద, ఒకటూ? సర్వం కళ్ళతో దున్నే శారు. పట్టు పట్టుమని 'ప్రముఖహంతకుడు' తోటమాలిని పట్టేశారు. మంత్రిగారిని మంచంమీదికి మోశారు.

హంతకుడిమీద అర్జంటు చార్జి బనాయిస్తున్నారు. కాగితాలు కాగితాలు వ్రాసేస్తున్నారు.

కళ్లు కాస్త కాస్త తెరుస్తున్నారు మంత్రీగారు.

“ఆ- ఆ- ఆ-” వణికిపోతున్నారు మంత్రీగారు.

వ్రాస్తున్న పెద్దమనిషి వామహస్తం వ్రాతగాడు. వంచిన తల ఎత్తుకుండా ఎడమచేత్తో గిలుక్కుపోతున్నాడు.

చూచాడు. చూచాడు మంత్రీగారు. ఎవరో వామపక్షాలకు చెందిన వాళ్లు చుట్టు ముట్టినట్టేవుంది. చేశాడు ధైర్యం మంత్రీగారు. వామ పక్షవలయాన్నించి బయట పడాలని చూచారు. మూసుకున్నారు కళ్లు. దూసుకున్నారు, ఒక్క-దూకులో గొందివాకిట్టుపడి -

‘వామపక్షం-వామపక్షం’ - అని అరుచుకొంటూ-

‘ఎక్క-డ ? ఏరి ?’ వెతికాడు. ఎడమచేతివ్రాతగాడు తనను మినహాయించి మొత్తాన్నీ. సిబ్బంది సిబ్బంది మొత్తం తెల్ల మొగాలు వేసుకు చస్తున్నారు.

“ఏదీ ? ఏరి ? వామపక్షం. ఎక్క-డ ?”

ప్రమాదం ఏమిటో తోచనేలేదు వాళ్లకి. ప్రముఖ బోర్నివిక్ హంతకుడు తోటమాలి తమతోనే

ముప్పైయెనిమిది

వున్నాడాయే-సంకల్పకూడా అలాగేవుండే-. ఆలోచిస్తున్నాడు.

అలాగని ఆలోచిస్తూ వూరుకొంటారా ? ఆలోచించడానికా ? వాళ్లకి ప్రభుత్వం అంతలేసి జీతాలీ యడం. ఆలోచన మానేసి ఆజ్ఞలు ఆచరించడానికి ఆచారప్రకారం అంతా అటెక్షన్లోంచి బయల్దేరి అన్ని నైపులా పొదలూ పుట్రిలూ గాలిస్తూ కంచెలన్నీ తెగ దిగుతున్నాడు. ఏం జరిగిందో, ఏం జరుగుతోందో, ఏం జరగనుందో వాళ్లకేమీ తెలియదు.

యింతలో ఓ నైపునుంచి రొప్పుతూ రోజు యోన్న మహాధ్వని వినవచ్చింది. ఆ ధ్వనినిబట్టి పోయి చూస్తే మంత్రిగారు యువకోత్సాహంకో, దీర్ఘ శ్రమా సంతరం పొందిన అలసటకో, దుడ్డుకరిమీద గడ్డం మోపి, శరీర భారాన్నంతా దానిమీద వదిలేసి చమటలు కక్కుతూండడం గమనించబడింది. ఆ చుట్టూవున్న ఎర్రగులాబీ పొదలు, ఎర్రగన్నేరు చెట్లు మందార పందిళ్లు అన్నీ సమూలంగా ఛేదించబడి నేల కరుచుకొని వున్నాయి. అంతమేరా ఆకాశంలో గులాబీ, మందారా పూలేకులు గాలిలో తూనీగల్లా ఎగురుతున్నాయి.

మంత్రిగారిని చూస్తే అంత సిబ్బందికీ హడలెత్తింది.

మంత్రిగారు దుడ్డుకర్రను దూరంగా విసిరి

పాశేళారు. హుటా హుటీ భవనంలోకి వెళ్లిపోయారు. టెలిఫోన్ నిర్విరామంగా గంటలకొద్దీ మోగింది. పత్రికా విలేఖరులు గుంపులు, గుంపులుగా వచ్చారూ, పోయారు.

మర్నాటి పత్రికలలో గుమ్మడికాయలంత పతాక శీర్షికలలో - 'ఎర్రదయ్యలు తనని చంపడానికి పన్నినకుట్రల్ని ఎంతదైర్యోపేతంగా, ఎలా ఏకాకిగా, విజయ వంతంగా, భగ్నం చేశారో-' అదంతా సవివరంగా పేజీలకు పేజీలు వార్తలు దేశాన్ని కప్పివేశాయి. కొన్ని పత్రికలు ప్రత్యేక సచిత్ర సంచికలు సైతం ప్రకటించాయి.

ఆ తర్వాత వారం రోజుల్లో గొప్ప మేజర్ జనరల్ నాయకత్వాన ఎర్రదయ్యల వేటకు ప్లానులు సిద్ధమయ్యాయి. అన్ని జాతుల, ఎర్రపూలు, కాయ గూరలు నాశనం కావించడానికి జైత్రయాత్రకు ఓ ముహూర్తాన ప్రారంభోత్సవం జరిగింది.

ఆ తర్వాత మరో వారానికి 'ఎరుపు' అనే ప్రతిదాన్ని నిషేధిస్తూ అత్యవసర ఆర్డినెన్సు జారీచేయబడింది.

ఇతి జాతీయం.

*

*

*

ఈ ఘోరప్రమాదాలతో కూడిన జాడ్యమే, ఆంధ్రా వనిలోకూడా, వాడవాడలా, వారి భూస్వామ్యసోదరులను

నలభై

లంకించుకొని తీవ్రవ్యాధిగా వేధిస్తున్నట్టు అనేక రిపోర్టులున్నాయి. ఉదాహరణకు :- ఓ రిపోర్టు

... గ్రామం-'క'. కాలం-1949 జూన్.

విషయం — ఈ గ్రామపరిసరమంతా ఎర్ర ప్రమాదం జాస్తిగా వున్నట్టు ఎప్పుడోకని పెట్టబడింది. అందుకైన అత్యవసర చర్యలు అర్జంటు అర్జంటుగా తీసుకోబడి 'ఎర్ర' అనబడే సమస్తమూ; ఆ ఆలోచనా సహితంగా దుంపనాశనంకావించబడి విజయస్థంభమునాటిన గ్రామాలలో యీ 'క' ప్రధాన గ్రామం.

సదరు విజయోత్సవాలసందర్భంగానే — ఈ దుంపనాశనానికి అనాదిపునాది నాయకుడైన శ్రీతల్లివేరు గార్ని ఈ 'క' గ్రామంలోని పిల్లవేరులు సన్మానించేందుకై ఆహ్వానించారు. పంచభక్ష్యపరమాన్నాలతో విందులూ విష్ణురాలూ జరిపారు. ఆ రాత్రి గడిచి తెల్లవారినాక చూడగా శ్రీతల్లివేరులుంగారు ఎవరితోనూ చెప్పనైనా చెప్పకుండా స్వర్గానికి వెళ్ళిపోయినట్టు తేలింది, అసలు విషయాన్ని అన్ని ఆధారాలతో పరిశీలించినమీదటి సారాంశం ప్రకారం —

...ఆరాత్రి శ్రీతల్లివేరు అయ్యవారు-చుట్టూ సపరివార పహారాలతో సురక్షితమనుకున్న భవనంలో విశ్రాంతిచినారన్నీ; యికబయటపిల్లవేరు సేవాదళాలు - నాయకులు పెట్టినభయంతో గుండెలుగుప్పిళ్లలోపట్టుకుని,

గుడ్లు శెప్పల్లో పెట్టుకుని మూక ధైర్యంతో వెన్నుతట్టు
కుంటూ; ఎర్రదయ్యాలు ఎటునుంచివచ్చిపడతాయోననే
పీచుపీచుభయంతో నిద్రపోతూన్న కమాండరు ఆధిపత్యాన
కాచుకొంటూనేవున్నారనిన్నీ; అయితే -

అలాంటి సమయంలో రెండుగంటలరాత్రు
వూడు గాఢనిద్రలో కాపలాను పర్యవేక్షిస్తూన్నకమాం
డరు గుండెలమీద గుభీమని ఎర్రదయ్యం దూకినట్టయింద
నిన్నీ; సదరు కమాండరు గోండు పెడుతూ ప్రక్కనేవున్న
ఆయుధాన్ని పథేలునఅందుకొని అతిత్వరితంగా ఆజ్ఞలు
జారీచేస్తూ ఆ తందరలో ఆయుధం ఎటువున్నదికూడా
చూచుకునేవ్యవధిచాలక ఆపాళ్ళే పేల్చుకుని కాల్చుకు
న్నారనిన్నీ; ఆమోతకు కల్గింతలూ తుల్గింతలూపడ్డ దళ
సభ్యులంతా ఎవడికివాడే ఎదటివాణ్ణి ఎర్రదయ్యంగా
ఎంచుకుని గోలగోలగా తాము కొత్తగానేర్చుకున్న
విద్యాప్రదర్శనం సాగించారనిన్నీ; పోతే -

యీస్థితిలో లోపలి అయ్యవారు బయటికొ
క్కిడికి కంగారుపడిలేచి వాకిళ్లుకానరాక వాపోయేవారి
లేక ఆశోపహతులై మంచాన్నికావిలించుకుని భావుకు
మన్నారనీ; ఏడుపూఎక్కిళ్లు పెనవేసుకుని పచ్చిపడి
ఉక్కిరిబిక్కిరై 'హామ్మ'ని-ఆవులించారనిన్నీ; అదేఆఖరి
ఆవలింతనిన్నీ; అభిజ్ఞవర్గాలవారి అంచనాలననుసరించి
ధృవపరచబడింది. శవపంచాయతీ రిపోర్టులో అవసరార్థమై

నలభైరెండు

ఎర్రదయ్యాలు చంపినట్టు వేరుగా వ్రాయవలసివచ్చినా-
అసలు నిజమైన రిపోర్టుమాత్రం పైన వుదహరించినదేసని
గమనించేది.

ఇతి స్థానికం.

◆ ◆ ◆ ◆

ఈజాడ్యమే మరోజిల్లాలోని 'అ' అనే గ్రామం
లోకూడా ఒకర్ని సోకి మరోరూపంలో పీడించింది.

'అ' గ్రామంలో కేశవులు అనే భూస్వామి
వున్నాడట. ఒకానొకనాటిరాత్రి, ఆయన చాలా ప్రోద్దు
పోయేవరకూ ఎర్రదయ్యలను హతమార్చడానికి అభేద్య
మైన స్లానులు చర్చించిచర్చించి కొంపకు చేరుకొన్నా
డట. తలుపులన్నీ బిగించి, ఇనపగళ్లువేసి, ఒకసారిమళ్ళీ
అన్నీ సరిచూచి పందిరిమంచంమీదికిచేరి పరుపులు పైకిలా
కొక్కిని మరీసరున్నాడట. ఎర్రదయ్యాలు ఒకవేళవచ్చి
పడ్డా మొదటిదెబ్బలు పరుపుకే తగుల్తాయని-

మరోగుంటలో ఎంకోడూరంనించి వచ్చిన
దగ్గరబంధువులు వర్షాన్ని వెంటబెట్టుకువచ్చారు. వచ్చి
తలుపులుతట్టడం కేకలుపెట్టడం సాగించారు. వాళ్లురావ
డంవతే-వీరి పుత్రిరత్నానికి పెళ్లిసంబంధంకోసరం వచ్చా
రుట. ఈయనమాత్రం ఎర్రదయ్యాలు తనపెళ్లికే వచ్చా
యని హాడిలిపోయాడు. అంతిఎత్తు పందిరిమంచంమీది

నుంచీ దూకి భయంతో భార్యను చాటుచేసుకోబోయాడు. కాని మరొకటిచేసుకున్నాడు. గుడ్డలన్నీ తడిసిముద్దైపోయాయి, చెడుగబులుకొట్టాయి. చుట్టూపట్టూ, అయిన వాళ్లూ, వచ్చి 'యిదంక్షిసంగతీ' అన్నా సమ్మడే!

హాస్పిటల్లోచేర్చారు. ఐనా బెడ్మీద దుప్పట్లు గంట కొకటిరెండూ మార్చాల్సివస్తున్నాయి. ప్రక్కనే వుండేవాళ్ళముక్కులు బద్దలుకొట్టుకుపోతున్నాయి.

ఇతి సర్వేసర్వత్రాం

కలంతాజా:- మనశ్శీలీ, మద్రాస్, కర్నూలు హైదరాబాద్ వగైరా రాజభవనాల్లోసేతం యిది అప్పుడప్పుడూసోకడం - శివాలూచిందులూ పెట్టించడం సర్వసాధారణంగా జరిగేవిషయం.

గమనిక :- యిలా యీ వ్యాధిప్రవేశించడం ఒకేవిధంగా జరుగుతున్నా, పరిణామంలో రకరకాలుగా పట్టిపీడించుకుతింటోంది. యింతవరకూ యీ జాడ్యానికి మందుకనిపెట్టినవాళ్లు కన్పించడంలేదు. — 'నభూతో నభవిష్యతి : కూడానట. ఎలాగంటే—

యీ వ్యాధినివారణకై పరిశోధనలూ ప్రయోగాలూ సాగించిన ప్రముఖవేత్తలంతా ఏకకంఠంతో ఓ

నల్లభై నాలుగు

నివేదికను ప్రకటించారు. అందులో — ‘సామ్రాజ్య
వాదులూ, వారివారి వంశీకులూ, వారి ఆచారాలూ,
యీ ప్రపంచంలో వున్నంత కాలమూ యీ జాడ్యాన్ని నివారించే
తరుణోపాయం లేదనీ; అది అంతమైతేనే యీ వ్యాధి
అంతమూననీ, యీ నివేదికకు తిరుగులేదనీ చెప్పేశారు.

..

—————

ప్రాణం వెల

మూడురోజులాయె. ముసిరిముసిరి కురుస్తోంది వాన. గడవలోకాలు బయటపెట్టేందుకులేదు. ఒకటే ముసురు. చుట్టూ ప్రపంచమంతా తడిసిముద్దయి కూచుంది. చెట్లన్నీ యీ వానకి తలారాస్నానాలుచేసి పచ్చగానిల బడ్డాయి.

ఈపురుమంటూ ఒకటే చలిగాలి. ఎముకల్ని కూడా కొరుక్కుతిటోంది. 'ఆకాశమంతా' తూట్లు పడ్డట్టు ఒకటే ఏకధార. ఏదేవుడన్నా కాస్త చెయ్యి అడ్డం వేస్తే బాగుండిపోను. కాని ఏదీ? వానే మీకట్టుబడ్డట్టులేదు. ఆకాశాన్నంతా కాటుకమబ్బులు యింకా దట్టంగా అలికి వేస్తున్నాయి. దూరాన కొండల మీద చూస్తే అగుపిస్తాయి. జీమూతాలూ ఎలా వడివడిగా కొంపమునిగినట్టు రాచుకు పోతున్నాయో!

మాంచి ముమ్మరంగా ఊడ్పులు సాగాల్సిన రోజులివి. ఇన్నాళ్ళదాకా పనుల్లేక ఇగిరి 'బెకబెకా' మన్న కూలీనాలీ జనమంతా ఎదురుచూస్తూ ఉన్నారట. ఎండిన చెల్లొకప్పల్లాగా - ఇంతలో యీ వాన వచ్చి పడింది. ముంచుకుపోయినట్టు. మూడురోజుల పాటు కూలీవాళ్ళ

నలభైఆరు

నోళ్ళల్లో ముద్దపడగొట్టింది.

ఇంతలో మాత్రం అయిందా? ఒకవేళ రేపో
మాపో వాన ఆగినా - నిండి, చెరువుల్లాగా తటాయించుకు
కూర్చున్న చేలల్లో మురుగు బయటికి పోవద్దూ?
సుయ్యన మురుగుతియ్యటానికే కాలువులా? పాదా?
ఆ చేలోనుంచి ఆచేలోకి అలాఅలా సాగిపోయి ఏట్లో
పడ్డానికి ఎంతకావాలో? ఎన్ని కజ్జాలో? ఎన్నితలలు
తగలాలో?

ఇంతకూ పరవళ్లుతోక్కే నాగావళితల్లి పాటున
పడలిగదా! మురుగునంతా తరగదోడుకు పోయేందుకు.
ఇదంతా అయి మళ్ళీ పనులు సాగేందుకు పదిరోజులై నాపట్ట
కపోనా? ఈ పదిరోజులూ పక్షుల్లా నిరాధారంగావున్న
పాటకజనమంతా బ్రతికేదెట్లా?

-ఇదే ఆలోచన సింహాదికి.

గుర్రపుసాకాలాంటి చిన్నపాకలో ముణగదీసు
కుని కూర్చున్నాడు. వానజల్లు, చలిగాలీ, రాకండా-
అడ్డంవేసిన రెల్లుతడిక సందుల్లోంచి బయటిప్రపంచాన్ని
చూస్తున్నాడు. గోచీమినహా కాసంత గుడ్డపీలికకూడా
లేదు. ఒంటిమీద-వణికిపోతున్నాడు.

సింహాదికి ఏటిపాడుగూన్నా పడవగడుపుతూం
డటమేపని. యేటికి అద్దరి యిద్దరి ఆసామీలు పంటకల్లాల

రోజుల్లో తలాకాసిన్ని గింజలూ కొంగులోపోస్తారు. అదంతా సింహాద్రికి రెణ్ణెల్లగ్రానం. అందుకుగాను సింహాద్రి వాణి వారిబంధువుల్ని దమ్మిడిపుచ్చుకోకుండా సంవత్సరాంతమూ ఏరు దాటిస్తూవుండాలె.

ఆ రెండునెల్ల గ్రాసానికే ఆవడంతానావను అంటిపెట్టుకొని వుండటం లాభసాటి బేరమేమీకాదు. అలాఅని యింకేంచేస్తాడు? ఆ గూడెంగూడె మొత్తం లోనూ ఆ రెండునెల్ల గ్రాసమైనా గ్యారంటీగా దొరికేది సింహాద్రికొక్కడికే. అందుకే అలా ఏప్రొద్దూ ఆనావని కనిపెట్టుకొని పడివుండడం.

దానికితోడు మొగంఎరగని వాళ్ళదగ్గర ఖరా ఖండిగా అణాబేడా వసూలు చేసుకొంటాడు.

ఏటినిండు తగ్గి కాలినడవలు పడ్డాయంటే చేపాజెల్లాపట్టి అమ్ముతుంటాడు. ఎకొచ్చి ఒక వేసం గుల్లో మినహా ఏకాలమూ కూలికిపోయే పనేలేదు. సింహాద్రికి, ఆకాలంలోనైనా కూలిపనులేముంటాయి? చేయించేందుకై నా రైతులదగ్గర తడివుంటేగదూ! ఏకాస్త చెక్కలోనో రాగులుజల్లితే, మెళ్ళకుమెళ్ళు నీళ్ళుమోసు కొచ్చి పోయ్యలేక చావాయె. ఆచావుపడలేక ఏకాస్త లోనో యింతతిండికి సరిపడా చల్లుకుంటే, వాటికినీళ్ళు ఆలుమగలే చల్లుకుంటారు. యింకా కూలీ నాలీతో యేంపని?

ముసలితల్లీ, తానూ, పెళ్లాం, చంటిపిల్లడూ
యీనాలుగు పొట్టలకే యిన్నితంటాలూనూ.

మూడురోజులాయె, ముసురుబట్టి. ఏడురోజు
లాయె-ఎగువను వానలుకురిసిన కారణంగా త్రుళ్లింతలు
వడ్తూ పగబట్టిన తాచులా, పరవళ్లుతొక్కుతోంది...
నాగావళి. పడవకదిలించే పారంలేదు. వచ్చేపొయ్యే జనం
లేరు. అణాడబ్బులు చేతిలో పడిందిలేదు. పొయ్యిలో పొగ
లేచిందిలేదు.

ఆ కాసింతపాకా సిశ్యబ్దంతో పేరుకుపోయింది.
అంత కుటుంబమూ-నరాలను పెటపెటా నమిలి చప్పరి
స్తోన్న ఆకలిబాధని కిక్కురుమనకుండా భరిస్తోంది.

ముసల్ది ఓమూలగా పొయ్యివారనే చింకిగోనె
మీదపడి దహించుకుపోతోంది. ఆకలితో ప్రేవులు మెలి
కలు తిరుగుతున్నాయి. ముక్కులు బుసగొడ్తున్నాయి.
కాళ్ళు కొంగర్లు పోతున్నాయి.

సిమ్నాద్రీ పెళ్ళాం గైరికి ఏడోనెల-చంటి
వాడు పాలకు గింజుకొంటున్నాడు. పాలురాక, కసికొద్దీ
కొరుకుతున్నాడు. మూడురోజులాయె. ఆహారంఅంటూ
లోపటికిపోయి. మూన్నాళ్ళక్రితం ఊదబియ్యం కాచుకు
తాగినందుకు విరేచనాలుపట్టుకుని రూడించినదిలాయి.
గుండెల్లో బాధ సుడులు తిరుగుతోంది. కడుపులోని

మంటలవేడికి, గొంతులో తడి యిగుర్చుకుపోతోంది. పైగా యీ చంటిపిల్లడిబాధ.

“ఒరే! చిమ్మన్నా! యిత్తల తల్లి చత్తా-
డే” మూలిగింది ముసిల్లి.

సిమ్మాది) వెనక్కేనాతిరిగి చూచాడుకాదు. అసలు విన్నించనేలేదు. అతగానిప్రాణం-చేవిగూబల్లోచేరి ‘ఝుం’ మంటున్నది. నవనాడులూ క్రుంగిపోతున్నాయి. అతడికీ ఎవరికంటేనూ తక్కువ ఆకలిలేదు. కాని తాను ఎవర్ని అడిగేట్టు, ఎవరిమీద పసుకొనేట్టు; ఎవర్ని తిట్టి పోనేట్టు-అలాగే బయటికి చూస్తున్నాడు.

బయట భూమ్మీదికి మెల్లగా చీకటితెర జారు తోంది.

లోపల పాకలోకి సన్నగా చావుపొర పారు కాడ్తోంది.

ఎవరో పళ్లునూరుతున్నట్టుంది. చావబోయే ముసిలిదో; చంపబోయే మృత్యువో? ఒకవేళ చావే అమూల్యంగా విరుచుకుపడ్డా, ఒక్కళ్లుగూడా కెవ్వనకేక పెట్టే స్థితిలోలేరు.

—సింహాద్రి యింతప్పట్నుంచీ ఆ నాగావళి తల్లి ఒడిలోనే పెరిగాడు. తపతపా కాళ్లుకొట్టుకుంటూ, రెపరెపా బారలుచాస్తూ, ఆ నాగావళి జలాల్లోనే

యాభే

యీదాడు. తెల్లనివెన్నెట్లో, చిక్కనిచీకట్లో-ఆ నాగావళి
యిసుకశయ్యలమీదే, గోచీయేనాలేకుండా గురకనిద్దరు
తీశాడు. పెద్దయ్యాకకూడా ఆతల్లి బాహువుల్లోనే మును
గుతూతేల్తూ 'గజయీతగాడ'నిపించుకున్నాడు. ఆతల్లి
చలువలోనేగైరికి ప్రేమపాతుడయ్యాడు. ఆపేరుతోనే
పడవనడిపేందుకు కుదిరి నాలుగురాళ్లు తెచ్చుకొంటు
న్నాడు. ఆతల్లితోడుకోసమే పూరునీ పుపాన్నివదిలి
దూరంగా నాగావళి ఒడ్డునే చిన్నపాకవేసుకున్నాడు.
ఏఒడ్డునుండి, ఏవేళలో పిలిచినా 'ఓ' అంటున్నాడు.
కాని-

తానుపిలిస్తే పలికేందుకుమాత్రంలేరు. అంతా
ఒక్కసారిగా చచ్చిపూరుకొన్నా, రెండోకంటివాడికి
తెలీదు.

'ఒకళ్లచావు ఒకళ్లకి తెలీకుండా అంతా వరు
సాగ్గా చావలేదుగదా!'- అలాచస్తే వాళ్లని ఈడ్చిపారే
సేందుగ్గానీ; మరొకళ్లని పిలిచేందుగ్గానీ తనకి ఓపికలేదు.

'ఏమిటీ ఆలోచనలు-?'

వాళ్లంతా నిజంగానేచస్తే-? అందుకు బాధ్యత
ఎవరిది?

ముసల్ది-మొన్న మొన్న, చూపుపోయేదాకా
కూడా, నడుంవట్టుతప్పినా, అలాగే తిరిగితిరిగి ఏకందమూ

లందుంపలో అమ్ముతూనేవుండేది. ఏచాటెడు గింజలో
తెచ్చి సంసారానికింత ఎదురువేస్తుండేది. యీదశలో అన్నీ
వుడిగి, కాటూచెయ్యూ కదవలేనిస్థితిలో తిండిలేకచస్తే -
ఆతిండి పెట్టలేనిలోపం తనదికాదూ? ఆపాపం తనది
కాదూ?

గైరిమట్టుకు గైరి. ఏడునెలల్నిండినా యీడ్చు
కుంటూనై నాపోయి, ఊడ్చులూడ్చి పావలోపరకో వ్రతి
నిత్యమూ చేతలోపెట్టకపోయిందా?

పాలకై నా నోచుకోని ఆగుంటడి మాటేమిటి?
ఎల్లానో ఒకల్లా పెంచి పెద్దవాణ్ణిచేసుకొంటేనేగదూ!
ముసలితనంలో కాటూ చెయ్యూ ఆడని అవస్థలో యింత
ధారకం పోసేందుకు-

వీళ్ళంతా తిండిలేక చచ్చారంటే ఎవరిది
బాధ్యత?

“ఆకలితోకాదు చచ్చింది. కోగాలతో” అని
ఓట్టేటుమెంటు ప్రపంచమ్మిదికి విసిరేసి, బాధ్యత వది
లించుకొంటున్నారని పెద్దలు. ఆమార్గం తెలియదు సింహా
ద్రుకి. అలాంటి కీటుకులు తెలిసేందుకు - పాపం! ప్రభు
త్వంలో పదవులేమీ వెలిగించాడుకాదు సింహాద్రు. ప్రజల
కోసమే పడిచస్తానని ఓట్లుపుచ్చుకుని ఒడ్డెక్కినవాడూ
కాదూ. మంత్రిగా మారేందుకు మారు మనసుపొందిన
వాడూ కాదు. కనీసం పంపమన్నట్టల్లా రిపోర్టు పంపే

యాభైరెండు

కరణమూకాడు; కలెక్టరూకాడు. రెక్కలుండీ ఎగరలేని పక్షి సింహాద్రి.

సింహాద్రికి బలంగా రెండురెక్కలున్నాయి. సింహాద్రి కొక్కడికేయేం? దేశంలో కొటానుకొట్ల కున్నాయి రెక్కలు. ఆరెక్కలన్నీ - డొక్కల్ని పూడ్చు కొనేందుకు ఏమైనాచేస్తాయి. కాని చేసేందుకేదీ? పని-

మన ప్రధానులూ అప్రధానులూ అంతా చేరి పాటికి పదిమాట్లు సోమరితనాన్ని వదలండి. బాగా పని చేయండి" అని నిత్యమూ రేడియోలల్లో ఉభయ సన్యాసాలు చేస్తున్నారు.

అలాగని సింహాద్రికి తెలియదు. తెలిసివుంటే ఆరేడియోముందేనా మోకరిల్లి "పని చూపెట్టండి బాబూ!" అని ప్రార్థేయపడును.

"ఆలికి...ఎదుర్గా...కూసుండి... అందాలు...సూత్తుంటే... ఆకలి తీరేనీ?" పెగిల్చి పెగిల్చి నసిగింది. ముసిల్దీ-

గైరికి పెట్టె కాలు గడవలో పెట్టిననాటినుంచీ నేటిదాకా ఒకటే సాధింపు ముసిల్దానికి- ఆ అలవాటు యిందులోనూ-

'తన మనమరాల్ని కట్టుకోకుండా నే నడ్లుపడి నానేటి? యిదేటిరా బగమంతుడా! చావుతరవాతకీ లావు దుక్కం' లోపటే గొణుక్కున్నదిగైరి.

‘ఏటబాబ్! చావన్నారాదేమే!’ కసుక్కు
మన్నాడు సింహాది.

‘అదొస్తే యింకేటికావాలి?’ బయటికే
అన్నది గైరి.

‘సిమ్మాది’ తిరిగిచూచాడు. గైరి కళ్ళలోకి
చూచాడు.

ఎంతమంది వొద్దని మొత్తుకున్నా వినక తననే
కట్టుకున్నందుకు బాగానే అయింది. ఎంతెంత వేసి
నాయుళ్ళూ గైరికేసి కళ్ళప్పలించేవోళ్ళు. పైఁ అంటే గైరిని
అందలాల్లో మెట్టి పూజించివుందురే! తనని కట్టుకొని
గైరి ఏం బావుకుంటున్నాది?

“చిమ్మన్నా...యీడ ... తల్లిముండా ...
నత్తా వుంటేని...”

“ఏటీ గుంటడు? ...అబ్బ ...” నీరసంగా
గైరి విసుక్కున్నది.

సిమ్మాదికి వుండబట్టలేదు. చివుక్కున
లేచాడు. దణ్ణెమ్మిద్ది చింకిపంచె బుజానికి లాక్కున్నాడు.
విసుక్కుగా రెల్లుతడిక లాగాడు. వొంగిన పాళానేపోయి
బయటపడ్డాడు.

“యాడకి?” అడిగింది గైరి.

“ఏట్లోకి.” చెప్పాడు. పోతూనే ఉన్నాడు.

యా బ్రహ్మణ్యం

మునిగిపోయాడు.

తడిక కంతలోనించి చలిగాలి బోయ్యిన
పోసుకొంటోంది.

గైరి లేవబోయింది. కాని లేచిందికాదు.
కళ్లు తిరిగాయి.

సందెట్లో పిల్లగాడు నేలమీదికి దొర్లి గీ
మన్నాడు. గైరి కళ్ళు మూసుకున్నది.

చీకట్లో అక్కడ మునిగిన సిమ్మడి - సంజ
దీపపువెల్తురో కోమటిగుర్నాథం దుకాణం ముందు
లేలాడు.

అంతకుముందే గుర్నాథం సంజదీపం వెలిగించి,
దీపంముందు ఓ చీమతలకాయంత బెల్లపుముక్క పెట్టాడు.
దానికి ఎదురుగా కూచుండి ధ్యానంలో పడ్డాడు. ఆకాస్త
సేపట్లోనూ ఎవరేనా దుకాణం దొంగిలిపోకుండా ఆత్మను
దుకాణంమీద కేంద్రీకరించాడు. ఏనా ఎలాబోయి ఎలా
వచ్చునో అని మధ్య మధ్య కళ్లు తెరుస్తూ మాస్తూ
వున్నాడు. ధ్యానం పూర్తయి, రెండులెంపలూ గట్టిగా
వాయింతుకుని, గభీమని యీ మిథ్యా ప్రపంచంలోకి
దూకేశాడు.

కుచ్చిరిచాటున క్రీనీడలో మొద్దాలె నుల్చున్న

సింహాద్రి హఠాత్తుగా కస్పించేసరికి గుర్నాధం గుండె గతుక్కుమన్నది.

“ఎవరదీ ?”

“నేనండి చిమ్మణ్ణి.”

“ఓరి దొంగనంజకొడకా ! పలకవేటిరా?”

“మూన్నాల్లాయి. యింత సల్లందితాగి—”

“అయితే నన్నేటి దానంచేసుకోమంటావు?”

“ఉత్తినే యేటండి. దినామూ అమ్మిని నావ గడిపేవాణ్ణి”

“ఏటి మారాజు....ఓలమ్మో!”

“ఏటిపొడుగునా మీసేవజేసేవోన్నీ. మల్లా సెయ్యి మెసిల్పాక యిచ్చుగుంటాను. ఓ కుంచీడునూకలు సెంగున పోత్తిరాంటె—”

“కుంచీడుగాదు. సిట్టెడు కూడా దొరికేదిలా— నేనేటి పోగోసుకున్నానా?”

“బాబ్బబ్బబు—”

“అసలు సంజెవేళ నాచేత అబద్ధమాడించాల నేట్రా— ఎన్నడూ అడగనోడివి అడిగేవే గనుక ఓ పొగాకుతునక నోట్టోయేసుకో - పెద్దాను.”

“మూన్నాల్లుగా సల్లంది తాగిందేలేదు.. యిం

యాభైతరు

తెల్లపాది కటికిపస్తులు. ఏరు బుసలుగొడ్డా పొంగి
వడ్తూండె. నావ కదిపిందెలేదు. కాని డబ్బు సేతులో
పడిందెలేదు.”

గుర్నాధానికేదో గుర్తుకొచ్చింది.

“ఒరె సిమ్మన్నా! ఏరు తీసినాచేకాదట్రా?”

“ఏటి తీయడంబాబూ! ఎగవన వోరికొంపలు
తీసినాదో! కొంపలకి కొంపలు, మంచాలు మాకులు
దుంగలు దూలాలు గుణ్ణమేసి కూల్చుకొస్తన్నాది.”

“ఓరి నీయెరిగాల-నీబుర్రేటిజేసురా! సిత్తడి
కాలం. పుల్లబుడికీ తడిసి పెద్దపెద్ద నాయుల్లే అల్లాదుతు
న్నారె. యీ పొద్దంతా నాయుడోరు. పొయ్యికట్టెలకు
యాపగిస్తానేవుండ్రీ-ఆరినీ యారిని యాచిచ్చకపోతే, ఏట్టో
పడి వూరికేబోయేసరుకు ఒడ్డుకుపట్టిస్తే ఎంతడబ్బానురా.”

“ఓలమ్మా! తీయడమే. నేనుగాని-తీసినాక
నాయుడు బారికాళ్ళని పంపి నూక్కుపోడు?”

“నీకాడ అంతె మరి. నేనుగాదు సొమ్ము
జేసేది.”

“అట్టనే సేద్దుం కానీండి.”

“ఎప్పుడ్ర యింక? యారేత్తికేత్తికే దిగక-”

“అయ్యోవ్. ఏరు ఎట్టపరవళ్లు తొక్కుతు
న్నాది;—”

“అదేర మీతో వచ్చినాది. ఏరు తీసినాక ఒకకపుల్ల వుంటాదిర?”

“యీ వుమ్మరంలో నావల్ల నేటికాదుబాబు”

“ఏటి డొంకులు డొంకుతావుర. నిన్ను నేను ఎరగనూ! కాలుసేతులు గట్టి వరదలో యిద్దరిని పారేస్తే అద్దరికెల్లినవాడివిగాదుర - అది సూసేకాదు, మారా జల్ని మన్నె మూకుల్లు సేసి గైరి నీయెంట బడ్డాది. లేక పోతే నీబుర్రకి గైరి దక్కిందే!”

“అట్టనే - రేపు సూద్దంలెండి.” ‘సిమ్మాది’ వెనకటి అనుభూతుల్లో పడబోతున్నాడు.

“రేపేటి నీమొగం. వూరంత యెగబడినాక నీకు ఒకకపుల్ల దక్కినా? రేత్రికి రేతేత్రి వొల్లొంచి తెల్లవార్లు తీసి పోగేస్తనను. మూడుకుంచాలు నూకలు. యిప్పుడే కొల్చుకో-

“.....”

“ఏటిర? మొద్దాలె వలకవు.”

“ఏటాశ బాబూ! తెల్లార్లు తీసిన కర్రకి మూడుకుంచాలల్ల కొలిచేసి?”

“రేపు వూరంతా ఎగబడినాక నాకాడమాత్రం ఎవరు కొంటార? కడాకి ఒకటేమాట. మూడుకుంచా ల్నూకలూ రెండురూపాయలు యిస్తా. యిష్టముంటే

యాభయెనిమిది

నూసుకో. లేకుంటే పల్లక పో.”

“యింకోరూపాయి సేసుకోండి.”

“ఓరేయ్. అన్నదేటో అనేశినాను. అబద్ధ
మాడిచ్చక.”

“నీనుమాత్రం ఏమంత అడిగేను- ఆ ఒక్కటి-”

“సరిగ్గా తూచి అన్నాను. యింక దమ్మిడి
మిగిల్చా నష్టమేఅనుకో- ఏటి? నూకలుకొల్పేన?”

“ఏటిశేస్తం? కొలవండి.”

“యీపొద్దీ నూకలుకొల్పుకో. డబ్బురేపు-”

“సారవనైతే యిట్టే అరిగిపోను. చిట్టిళ్లు
కొలవండి.”

—సింహాద్రి ఆ నూకల్లోనే కాసిన్ని కాసిన్ని
పోసి ఉప్పుమిరపకాయ, అవీ, యివీ మూటగట్టుకున్నాడు.
రెండు అంగల్లో కొంప చేసుకొన్నాడు.

అన్నీ అయి కాలేకడుపుల కింత గంజిపోసి
సాదా చల్లార్చుకునేసరికి రెండు జాములపొద్దుపోయింది.

చిటాపటా చినుకుల్లోకి సన్నగిల్లింది వాన.
కురిసికురిసి శెల్లబోతున్నాయి మబ్బులు. ఆ మబ్బుల
అంచుల్ని దాటుకుంటూ, మసగమసగ్గా తెరలు తెరలుగా
దిగుతోంది వెన్నెల.

తినకతినక తినడంతో కాళ్ళూ చేతులూ తీసుకు పోతున్నాయి సిమ్మడికి. అయినా తప్పదుమరి. కడు పుకు తిన్నవాడు ఎరగడూ? అలాగే బయటికివచ్చి ఏటి ఒడ్డునే నిలబడి ఏటికేసి చూస్తున్నాడు.

మిగతా ప్రకృతంతా నిశ్శబ్దంగావుంది. ఏరు మాత్రం 'ఝూఝ'మృని ఘోషపెట్తోంది. ఒడ్డుల్ని పడ ద్రోసి, ప్రపంచాన్నే మింగి, తనగర్భంలో విలీనం చేసు కోవాలన్నంత దాహంతో తుణ తుణం పైకుబుకుతోంది. చాచిన అలలతో ఆ దరీ యీ దరీ ఒరుసుకొంటూ చప్ప రిస్తోంది. ఉవ్వెత్తుగా లేచే అలలు ఒడ్డుల్ని ఢీ కొంటు న్నాయి. విరిగి వెల్లకిలా పడుతున్నాయి. కోవంతో ఘూర్ణిల్లుతోంది నాగావళి. తనజైత్రయాత్రకు అడ్డుగా నిలబడ్డ ఒడ్డులతో తీవ్రంగా ఘర్షణ పడ్తోంది. మరింత బలంగా వచ్చి తాకుతోంది. ఆ తాకిడికి తాళలేని చోటల్లా ఆ ఒడ్డు యీ ఒడ్డు విరిగిపడుతూ 'గుభీ దభీ' మంటున్నాయి.

వెన్నెల వెలుగులు పడ్డ చోటల్లా-తిరుగు తోన్న సుబ్బూ, కరుగుతోన్న అలలూ, పోతోన్న వేగం స్పష్టంగా కనిపిస్తోంది. ఏట్లో కొట్టుకొస్తోన్న ఇళ్ళకప్పులు వస్తూవస్తూనే ఎక్కడివక్కడే జారిపోతున్నాయి. ఎక్కడో దూరదూరాల్లో గోచరించే గుంజలు, దుంగలు, అన్నీ అంతలో వచ్చిపడి రెప్పపాట్లో ఎంతోదూరం వెళ్ళిపోతు

న్నాయి. గిరుని సుళ్లుతిరిగి అగాధాలలోపడి అదృశ్యమౌతున్నాయి. ఎక్కడ తేలుతున్నాయో !

‘ఏమివేగం-ఎంతవేగం ?’

చెవుల్లో ఏటిఫూోష, కళ్లముందు ప్రవాహవేగం, చుట్టూ భయంకరమైన అర్ధరాత్రి నిశ్శబ్దం. సిమ్మిదిగిగుండె మెత్తబడింది.

అనంతకాలంగా నిత్యమూతననీ, వందలజనానీ తననావనీ గుండెలమీద ఉద్యోలలూపుకొంటూ - గలగలా పాడుకొంటూపోయేతల్లి, నాగావళి-ఈరోజు వేయి బారలుచాస్తూ వేలకోరలు నూరుతూ కబళించడానికి ఉవ్విళ్ళూరుతోన్నట్టుంది.

ఎన్నివరదలురాలేదు, పోలేదు. ఇంతకంటే మహా ప్రమాదాలు ఘెటిల్లు మంటోన్న సమయాల్లో కూడా సింహాద్రి నిర్భయంగా దూకాడు. సునాయాసంగా బయటపడ్డాడు.

ఆతల్లి హృదయంలో ప్రతిచిన్నలోతూ సింహాద్రికి ఆకలింపే. ఆమె అగ్రహంలో అనుగ్రహంలో ఎలా మసులుకోవాలో ఆ మెళుకువలన్నీ అతనికి కొట్టిపిండే.

ముసిల్లి కడుపు పట్టినంతా పట్టించి కదలకుండా తొంగుంది. పిల్లవాణ్ణి ముసిలిప్రక్కలో దూర్చేసి ఆచార నుంచి బయటపడ్డది గైరి. మొగుడికి తానూ తోడుం

టుంది. అలాగే తేనే గైరికి తృప్తి-

ఏటిబడ్డన గోచీ మాత్రంగా నల్లరాతి విగ్రహంలా నిలబడివున్నాడు సింహాద్రి.

“అబ్బ! ఏటిచలి? నరాలు జివ్వన నాగేస్తన్నాది.” అంటు సింహాద్రిని రాచుకొంటూ నిలబడ్డాదిగైరి.

“నీవేలా? యీదురుగాలి. మంపు. జలుబు చేస్తాది. లోపటికిపో-”

గైరి కదలేదు. మారుమాట పలకలేదు. అతడి గుండ్రని బుజంమీద చెయ్యివేసి నిమగ్నతూ, అల్లాగే ఏట్లో - వచ్చేపోయే సరంజామా; తిరిగే కరిగే సుళ్లూ; పడేలేచే అలలూ, చూస్తూ నిల్చొంది.

సింహాద్రి అలాగే నిల్చుండి నిల్చుండి ‘సర్లే లోపటికిపో’ అంటూ గైరినుంచి వేరై బడ్డమీదినించి మెల్లగా జారి నీళ్ళల్లో కాలుబెట్టాడు.

“అబ్బ! హుహుహు-హు-”

నిండాములిగితేగాని చలిదారిన చలిపోదు. గభీమని నీళ్ళల్లో బోర్లాపడి ఒక్క-మునుగు ముణిగాడు. ప్రవాహం ఊ నెట్టేస్తోంది. బడ్డకు రెండుశారల దూరంలో నడుములోతు నీళ్ళల్లో నిలబడ్డాడు. దుంగల్ని పట్టే ఒడుపుకోసం చూస్తున్నాడు.

అరవైరెండు

పదిబారలు ఏటికి ఎదురువెళ్లాడు, చూచాడు.
ఇరవైబారలు దిగువకు పోయాడు, కాచాడు. పెద్ద మా
నొకటి మీదికి దూకుతుంటే సరుగనజారి ఒడ్డునందుకు
న్నాడు.

ఒడ్డుమీద గైరి - నూదంటురాతి ఆకర్షణకు
అటూ యిటూ తిరిగే ఉక్కుముక్కలా, సింహాద్రి
పోయినవైపుకల్లా పోతోంది.

సింహాద్రి ఒడ్డెక్కాడు. తలామొఖం పిండు
కున్నాడు. ఎగువకేసి ఏకదీక్షతో చూస్తున్నాడు.

గైరి ఏవేవో, ఉపాయాలు చెబుతోంది—బయ
టికి. అపాయాలు ఆలోచిస్తోంది—లోలోపల.

“అరెరెరె” అంటూ ఎదురు పరుగెత్తి ఎగిరి
దూకాడు. ఎక్కడో రెండుఫర్లాంగుల దిగువనుతేలాడు.
ఓ పట్టు గుప్పెడు బడితె నొకదాన్ని బుజానవేసుకుని
గులుకు పరుగుమీద వచ్చాడు. బడితె నక్కడ పడేసి
మళ్ళీ ఎగువకు పరుగెత్తాడు.

ఎంతో ఎగువకు పరుగెత్తుతున్నాడు. ఏట్లా
దూకుతున్నాడు. ఎంతో దిగువను ఒడ్డు ఎక్కుతున్నాడు.
దొరికినప్పుడు ఏగుంజనో, ఏకరముక్కనో తెస్తున్నాడు.
దొరకనప్పుడు ఎదీలేదు. ఫలితం ఏమైనా ఎగువాదిగువా
పరుగులూ; ప్రవాహవేగానికి ప్రయాసపడ్డో; తప్పేదేమీ

లేదు. తడవతడవకూ అలుపు ఎక్కువతోంది. రోజుతున్నాడు. రొప్పుతున్నాడు. అలాగే పరుగెత్తుతున్నాడు. యీదుతున్నాడు. అన్ని మెళుకువలూ అంతశక్తి వినియోగిస్తున్నాడు. మూడుగంటలుగా పడ్డశ్రమనీ కళ్ళతో పోల్చి చూచుకోవాలంటే—

ఒడ్డున—నాలుగైదుదాకా గుంజలూ, ఒకటో రెండో మొద్దులూమాత్రం పడివున్నాయి.

యీశక్తిలకోసం తానుఎంత శ్రమపడ్డాడో గుర్నాధానికేం తెలుస్తుంది? అసలు ఎందుకు తెలియాలి? అతనికి కావలసింది - అక్షరాలా అక్కడ పడివున్నకర్ర; ఆకర్రని అమ్ముకుంటే రాగలలాభం; అదీ తానుయిచ్చిన నూకలకీ యివ్వబోయేరూకలకీ యిబ్బడిముబ్బడిగా వుండడం. యిదే! ప్రపంచం తిరగడమే యీసూత్రం చుట్టూ—

సింహాద్రికి ప్రాణం వుసూరుమనిపించింది పట్టుదల హెచ్చింది. యీసారిపోయి కాలుకుదిరినచోటు జూసుకుని నిలబడ్డాడు. వచ్చిన ప్రతిదాన్నీ పట్టుకోవాలనే ప్రయత్నంలేదు. ఒకేచోట నిలబడ్డాడు. తనదగ్గర కంటా వచ్చిన ఏపుల్ల నేనా పట్టుకొంటే పట్టుకొంటాడు. “గైరీ! నే, నే, నే—” అంటూ అక్కడినించే గిరవాటు పెద్దాడు. పడెనా, అది ఒడ్డునపడుతుంది.. తన గంజి క్రిందకేనా వస్తుంది. పడదూ? ఏట్లానేనా కొట్టుకు

అరవైనాలుగు

పోతుంది... యిలా సాగుతోంది, అనేకం ఒడ్డున వద్దు
న్నాయి. కాని...

“అః! రా-రా-”

ఓ పెద్ద మొద్దు వచ్చి పడ్తోంది. సిమ్మాది
మీదికే దూకుతోంది. గైరిప్రాణం గుటగుటలాడింది.

“అల్లా - అల్లా” సుళువుగా తప్పుకున్నాడు.
ఒక్క నెట్టుతో వేగపు జాలుతప్పించాడు. ఆనుకొని
అలాగే వచ్చాడు. మరో రెండుమార్లు జాళ్లుమార్చాడు.
ఒడ్డు పట్టించాడు.

సుళువుచిక్కి పాటున పడాలేగాని ఎంత పెద్ద
మానైనా నీళ్ళమీద ఏపాటి?

“ఓలెగైరి! సూసినావా? చిమ్మన్నంటే-హే!”
సింహాదికళ్ళల్లో విజయగర్వం తొణికిసలాడింది.

“ఓలబ్బా! నేనెరగనోటి కొత్తచిమ్మన్న-”
పరాచికమాడిందిగైరి.

తిరిగి సింహాది తనపనిలో పడ్డాడు. మరోటి
ఒడ్డుచేరింది. యింకోటి-యింకా...

“ఏకలపఅశిఠీ వోని కర్మంకాలాదో!” నాగా
వళితల్లి అశిఠీమొత్తాన్ని అందిపుచ్చుకున్నట్టున్నాది. వరుస
వరుసగా వచ్చిపడుతున్నాయి. చీలిపోతున్నాయి.

సింహాది చాలా జాగ్రత్తగా కాచాడు.

ఎత్తునావ)మాదమే. అందుకనే ప్రతిదానిమీదికీ
ఎగబడటంలేదు.

రెండుదూలాలు. జంటగావస్తున్నాయ్. అందు
చాపులోకే వస్తున్నాయ్. ఒక్కడొక్కపులో జాలుతప్పించ
గలిగితే -! లేకుంటేపోయి సుడిగుణ్ణంలోకిజారతాయి.

ఒక్కక్షణంలో. పై కెగిరి నీళ్లమీదతేలాడు.
బలంగా నెట్టేందుకు యిబ్బడిపిపికతో చేతులుపై కెత్తాడు.
ఆ మొద్దుమీదపడబోతున్నాడు.

తాచు. పడగెత్తిన తాచు. ప్రాణభయంతో
దూలాన్ని చుట్టుతూ బుసలుకొడ్తోంది.

“సచ్చిపోనానె - గైరీ” పిచ్చికేకపెట్టి విరు
చుకు పడ్డాడు.

“ఆ...” గైరీ గావుకేకపెట్టింది.

సింహాద్రి మరోబారెదులోపోయి సుడిగుం
డంలోపడ్డాడు. అందుకే వెర్రిబలంతో ఒడ్డువేపుకుకోయా
లని తలపైకెత్తాడు.

దూలం రాకిన రాకున కణత ఎగిరిపోయింది.
అతనుపెట్టిన కేక నాగావళి గర్భంలో దాగిపోయింది.

గైరీ ఒడ్డునపరుగెత్తుతూ కళ్లతో ఏరంతా
గాలిస్తోంది. కనబడ్డప్రతిదాన్నీ సిమ్మద్రేనని పరికిస్తోంది.
ఏదోతెలియని భయంతో తోచనిబాధతో అటూయిటూ
పరుగులెట్టబోతుంది. కాళ్లాడక కూలబడుతోంది. తెల్ల

వార్లు అలా ఏడ్చి ఏడ్చి తెల్ల వారేసరికి ఎక్కడో దూరాని దూరాల్లో పిచ్చిగా తన ప్రాణాన్ని దేవులాడుకొంటోంది.

తెల్లవారి యాముప్రొద్దక్కీనాక - ఎవరికో తొలిసారిగా కన్పించాడు సింహాద్రి. మైలు దిగువను, ఏటుమలుపులో రెల్లుదుబ్బుల్లోకికోసేసి తనదారి నేతాను వెళ్ళిపోయింది నాగావళి.

గైరి కిది తెలియదు. నిరాశచేసుకొని కాళ్ళిడ్చు కుంటూ గుండెలుబాదుకొంటూ కొంపకుచేరుతోంది.

పాకముందు జనం గుంపులు గుంపులై చూస్తున్నారు. ముసిల్దీ సింహాద్రిమీద అలాగే పడిపోయింది. ఏడుపు గొంతులో బిగుసుకుపోయి, చేతులతో ఊ తడువుతోంది కొడుకుదేహాన్ని.

పాకలో చింకిగోనమీద మురికిదారంలా గిల గిలా తన్నుకుంటున్నాడు చంటాడు.

గైరి వచ్చిరావడమే శోకవృక్షంలా విరుచుకు పడింది. తల నేలకేసి బాదుకొంటోంది.

సింహాద్రికేమీ? అతగాణ్ణి కాల్చడానికి అతడు పోగెట్టుకున్న కట్టెలేవున్నాయి. పిండంవెయ్యడానికి రాత్రి తెచ్చుకున్న నూకల్లో యింకా శేరుదాకా మిగిలేవున్నాయి.

‘ఎంతమంచి జల్లు, ఎన్ని అవస్థలుపడితే ఏటిగనక... చచ్చేనాటికూడా మరోళ్ళకి కట్టెలేనా ఋణపడ

కుండా పొగట్టుకుమరీ ప్రాణంవదిలాడు' అనుకొంటున్నారు
జనం.

అవతల వల్లకాట్లో చితిపేకుస్తోంటే-యివతల
గుర్నాథం కడుపు చితిలాగానే మండుకుపోతున్నది.

'శాఙ్ముణం - నాఙ్ముణం - నామూడుశ్లేర్లనూ
కలూ' అనుకుంటూ లోలోపలే పిసుక్కు-పిసుక్కు చస్తు
న్నాడు. గుర్నాథం.

ఆశుమయంలో బయటికి అంటే-ఆజనమంతా
ఎక్కడ వూస్తాలో కోచకా - అనకపోతే మూడుశ్లేర్ల
నూకలూ పనూలయ్యేదారి అందకా -

అంద్ర వివృద్ధికి

ప్రత్యేక రాష్ట్రానికోసం బహుకాలంగా ప్రయత్నించాం. ఎలాగైతేనేం సాధించాం. ఏనా సంతృప్తిలేదే!

“ఉన్నదే తిను, లేనట్టి దానికొరకు

పోరు బెట్టుకు ముద్దుకుమార! నీవూ” — అని చిన్ననాడే నేర్చుకొన్న చిరస్మరణీయమైన నీతికికాస్తా చెల్లు చీటీకొట్టేశాం. ‘పెద్దతనమువచ్చి బుద్ధి పెడతలపట్టెన్’ అని తెలివిలేని తెలుగువాళ్లకి యిదో తెగులుపట్టుకొందీ. ప్రతివాడినోటా

“ఫలితానికిరాలేదు” అనే అసంతృప్తినాయె.

అసలు మనకు రాష్ట్రం దేనికి? మొదట తేల్చేసుకొంటే — వాటినిబట్టే అది ఫలితానికి వచ్చిందీరానిదీ యిట్టే తేలిపోతుంది —

అసలు మనకు రాష్ట్రం దేనికి?

యీ ప్రశ్నకు సమాధానం చెప్పగల ఇంగితజ్ఞానులు యింతవరకూ కనిపించడంలేదు.

“అరవల దోపిడిని తొలగించడానికి” అంటారు ఒకరు.

కమ్మని సాంబారు, కాఫీ కడుపులోపోసి
డబ్బులుపుచ్చుకోడం దోపిడేనా?

“ఉద్యోగాలన్నీ అంధులకు దక్కకుండా
యితరులకుపోతున్నాయి” అంటారు మరొకరు.

అసలు ఉద్యోగమంటేనే సేవావృత్తి అన్న
విషయాన్ని మరచిపోయినవాళ్ళకు పట్టుకొన్న జాడ్యం
యిది. సామ్రాజ్యాలకు సామ్రాజ్యాలు ఏలుబడికావించిన
ఆంధ్రజాతికిపట్టిన అవలక్షణం యిది. ఉద్యోగాలపేరుతో
ఆఫీసుల్లో ప్రొద్దస్తమానం పడివుండడం ఎలాంటి నికృ
ష్టమో తెలియని తెలివితక్కువతనం. నిరుద్యోగులుగా
బజార్ల వెంట ఊరేగుతుంటే ఆంధ్రపట్టాలు ప్రజలతో
క్రిక్కిరిసి పచ్చపచ్చగా ఎలా వెలిగివిలసిల్లుతాయో
ఊహించలేని అంధుల అంధత్వం యిది.

అసలీ వుద్యోగాల వూసే శానిసులక్షణం. ఆంధ్ర
జాతికి తీరని అవమానం.

పోతే - “మన పారిశ్రామికాభివృద్ధికోసం-”
అంటారు యింకొకరు.

మనకు పరిశ్రమలులేనిదెక్కడా? ఉన్నవేనో
వున్నాయి. లేనివి లేనేలేవు. ఏమయితేనేం? మనకు కావల
సింది సామాగ్రి. ఎక్కడనుంచివస్తే మనకేం గనుకా-?

వాటిని సింధియా, దాల్మియా, తాతా, బిర్లా,
ఎవరో ఒక విసన్న మనం అడిగి అడక్కముందే మన

అవసరాన్ని గుర్తించి అందిస్తున్నాడా? లేదా? అన్నది ప్రధానం. కాని ఆంధ్రుడే అయితే మనకి ఒరిగి ఒడిలో పడేదేమిటి? హాయిగా కాలుమీద కాలువేసుకుని నోట్లో వేలేసుకుని కూర్చోక.

అవసరమని తోస్తే 'ది ఆంధ్రా గోంగూర కంపెనీ లిమిటెడ్' కూడా ఏ 'బిల్లా' నో ఏర్పాటు చేస్తాడు. సుప్రసిద్ధమైన కాకర్ల మూడి గోంగూర సప్లై చేస్తాడు. సలక్షణంగాతింటూ కూర్చోక - యింకా పరిశ్రమలూ ప్రాజెక్టులూ అనడం అర్థంలేని విషయం.

ఏతావాతాతరచిచూడగా తేల్తున్న దల్లాబక్కలే-

'ప్రముఖనాయకులకందరికీ చాలినన్ని పదవులు కావాలంటే ప్రత్యేక రాష్ట్రం ప్రధానం' అని —

ఆంధ్రజాతీయనాయకుల్లో అధికభాగం యిప్పటికీ పదవులకోసం అల్లాడిపోతూ బజార్ల వెంట తిరుగుతున్నారంటేనూ; పరాయివాళ్ళ పదవులుచూచి పళ్లు పులిసి 'నక్క - ద్రాక్షపండ్లు' నాటకాలు ఆడుతున్నారంటేనూ; విసిగివేసారి వేరువేరు పోయ్యాలు పెట్టుకున్నారంటేనూ విచారపడతగ్గవిషయం. 'ఆ కొరతతీర్చడానికే ఆంధ్రరాష్ట్రం' అంటే — అంగీకరించాల్సిన విషయం.

యిందుకే ఆంధ్రరాష్ట్రం అని తేలిపోయింది గనుక-వచ్చినరాష్ట్రంలో ఇది ఫలితానికివచ్చిందా? లేదా? అందరికీకాకపోయినా కొందరికైనా పదవులు

దొరికినట్లు నిదర్శనాలున్నాయి. కనుక ఫలితం 'ఏమీ' కన్పించడంలేదనేది అసత్యం. పోగా-మనకింకా ఏపదవులూ లేక వుసూరుమంటోన్న మిగతావాళ్ళూ కనబడుతూనే వున్నారు. గనుక 'ఫలితం పరిపూర్ణంకాలేదు' అనేది సత్యం.

ఐతే అది ఎలా వస్తుంది? అన్నదే యిప్పుడు మన ముందుండుకొన్న చిక్కు సమస్య.

'ఆరంభింపకు మూఢమానవులు' అన్నాడు ఓ కవి. మనం మూఢమానవులంకాము కనుకనే ఆరంభించేశాం. అయితే 'ఆంధ్రులది ఆరంభశూరత్వం' అన్న బిరుదంకూడావుంది మనకి. మనం దాన్ని పోగొట్టి చరిత్రని మరోవిధంగా వ్రాస్తేనే — 'ఆంధ్రులం అసహాయ శూరులం' అన్న ఖ్యాతివస్తుంది. ఈ 'అసహాయ' అన్నది మనకేం కొత్తగాదు. గతంలో కాంగ్రెస్ 'అసహాయ' ఉద్యమంలో అమోఘంగా పనిచేశాం. అందుకనే మన కాంగ్రెస్ నాయకులు సర్వేసర్వత్రా అసహాయంగా ఎవరికి వారే పోతూంటారు...

కాబట్టి మనంకూడా వారిలాగే ఆ పరిపూర్ణ త్యానికి ప్లానులు పూర్తిచేయాలి.

ఈ యుగాన్ని ఎవరు ఏమన్నా, ఇదిమాత్రం నిజానికి సంఘాలయుగం. అంచేతనే యిప్పటికే — 'విశాలాంధ్ర' రైలుప్రయాణీకులసంఘం 'సినిమా ప్రేక్షక సంఘం' యిలాంటివి అనేకం వెలుస్తూన్నాయి. వీటివల్ల

జైత్రేయండు

పెద్దబాధలేదు. ప్రపంచంలోని ప్రతివాడూ ఎప్పుడో ఒకప్పుడు రైలు ఎక్కకపోడు. ఎప్పుడో ఒకప్పుడు సినిమా చూడకపోడు. అంచేత వీటిని స్మారకంగా అవస్థలేదు. అయినవాళ్ళ నలుగురిమధ్యా కూచోని ఓ పేరుపెట్టేసుకుంటే చాలు. కార్యవర్గం అంటూ తలాఒకపదవీ పంచుకుంటే చాలు. మిగతా ప్రపంచమంతా సభ్యులూ, వీరు నాయకులూ అయిపోతారు. పూనుకొని పుష్కరానికో స్టేట్ మెంటు యివ్వు. తోచినప్పుడు సాంవత్సరికం పెట్టు. పెట్టలేవూ? అదీ అక్కర్లేదు. చెయ్యలేదని అడిగేవాడుండడు. చేస్తే ఏడ్చేవాడుండడు.

కనుకనే — యిలా సూక్ష్మంలో మోక్షంగా మనస్లానును పూర్తిచెయ్యాలి.

అందుకుగాను — రాష్ట్రాభివృద్ధికై రభస పడేవారంతా యీక్రింది కార్యక్రమానికి తక్షణం పూనుకోవాలి.

1. ఎ. 'పొగత్రాగువారిసంఘం' 'పొగత్రాగుడు నివారణసంఘం' 'పత్రికాశ్రోతలసంఘం' 'పత్రికాచూపరుల సంఘం' యిలాంటి వెన్నెనా స్థాపించేందుకు నడుంకట్టాలి.

బి. ఇవి ఆంధ్రరాష్ట్ర సంఘాలూ, విశాలాంధ్ర సంఘాలూ, అఖిలభారత, ఆసియా, అంతర్జాతీయ సంఘాలదాకా నిర్మించాలి.

సి. వీటన్నిటికీ అధ్యక్ష, కార్యదర్శులూ, కోశాధిపతులేగాక కావలసినన్ని 'ఉప' లు కూడా ఏర్పాటుచెయ్యాలి.

డి. యింతేగాక — ప్రతిసంఘమూ కార్యాచరణ, ఆచారణశూన్య; లైజాన్సు, రిలైజాన్సు కమిటీలు విచారణసంఘాలూ కాలపరిమితిలేకుండా వేస్తుండాలి.

ఇ. ప్రభుత్వానికూడా ప్రతికార్యక్రమానికీ అధికార అనధికారమిటీలనూ, ఉపసంఘాలనూ నిర్మించడమే పరమావధిగావుండాలి.

యఫ్. దిసపత్రికలన్నీ వీటికి విపరీతమైన ప్రచారం యివ్వడంలో యిప్పటివద్దతినే కొనసాగించాలి.

2. మనం యింత విస్తృతమైనప్లానులు యిలా వేసుకున్నప్పటికీ ఒకేదానికే అనేకమంది పోటీలుపడే ప్రమాదంవుంది. కనుక అతిజాగ్రత్తగా ఐక్యతను సాధించాలి. యిప్పటివరకూ మనం సాగిస్తున్న కృషిలో — ఐక్యతకోసం రెండుపార్టీలూ ఏకమై మూడు, నాలుగుగ చీలడం, సత్యసత్యంగా ద్యోతకమౌతోంది. కనుక యిప్పుడు మనం పోయేమార్గం ఐక్యతకు దారితీయదన్నమాట.

చచ్చి ఏ స్వర్గానవున్నాడో సర్దార్ పటేలు మహాశయుడు వెనుకటికోసారి అన్నాడు.

“మొదట మీ తలలన్నీ కూడాలి” అని — ఆ కాస్తాజరగా వేగాని నిజంగామనం సాధించలేనిదేలేదు.

మరి మన తలలు ఎలా కూడుతాయి?

జుట్లూజుట్లూ ముడెట్టుకోడంకన్నా మరి దారి లేదు. అందుకూడా వీలులేకుండా బ్రిటీష్ వాళ్ల పుణ్యమా అంటూ మన తలలన్నీ క్రాపింగులుఅయి జుట్టేలేకుండా పోయింది. కనుక —

క. ఈ రోజునుంచే జుట్లూజుట్లూ ముడిబెట్టు కోడానికి వీలుగా జుట్టు పెంచేందుకు పంచవర్ష ప్రణాళిక నొకదాన్ని ప్రకటించాలి, ప్రారంభించాలి.

చ. యీ అయిదేళ్ళలోనూ పెరిగే జుట్లకు పన్నుపడకుండా కేంద్ర రాష్ట్ర ప్రభుత్వాలనుంచి గట్టి హామీకి ప్రయత్నం చేయాలి.

ట. మనం క్రాపింగులు తీసివెయ్యాలంటే కామస్వెల్తు ఆమోదంవుండటం అత్యవసరం గనుక — త్వరలో కామస్వెల్తుదేశాల సభజరిపించేందుకూ, అందులో యీ విషయాన్ని ప్రతిపాదించేందుకూగాను మన ప్రధాని నెహ్రూ దగ్గరకు ఒక రాయబారకమిటీనిపంపించాలి.

‘ఆలస్యం అమృతం విషం’ అన్న సూక్తిని జ్ఞాపకంవుంచుకుని అందినవాళ్లు అందినట్టు పదవులుపుచ్చుకోడమూ, అందనివాళ్లు జుట్లుసని పెట్టుకోడమూ తక్షణం సాగిస్తేనేగాని రాష్ట్రాభివృద్ధి సాధ్యంకాదు.

అనాధప్రేత సంస్కారం

“ఏంకోయ్ చైత్రం!”

“ఎందుకేమిటా వై శాఖం?”

“ప్రపంచం కంటిలో నల్ల పూసవయ్యా
వేమోయ్!”

“యికనుంచీ హిమాలయం కాబోతున్నా
మోయ్.”

“ఏమిటేమిటి? కాస్తనాకో చెప్పగూడదురా!?”

“అందుకేగదోయ్. కాఫీకూడా పోకుండా
యిల్లారావడమూ.”

“భేషా భేషు!”

“మనం ఓ అఖండసన్మానం ఏర్పాటుచెయ్య
బోతున్నామోయ్”

“దానికి నీవు అధ్యక్షుడుగావుంటే బాగుం
టుందిరా.”

“నీవుకార్యదర్శిగావుంటే భేషుగ్గావుండదురా!”

“మరి మన భోషాణంగాడా”

“వాడు కోశాధిపతీయ్”

“ఏరా భోషాణం?”

దెబ్బెటరు

“రైటో! రైటు”

“మనం యిప్పుడు ఏమిటాచెయ్యడం?”

“భోషాణంగాడు ఫోటోగ్రాఫీ నేర్చుకోవా
లోయ్!”

“మరిసేనా?”

“సన్మానపత్రంరాసేదాకు కవిత్వం నేర్చుకో
వోయ్”

“ఏరా భోషాణం?!”

“నాకు యింతలోరాదురాబాబూ!”

“పదేళ్లలో రాకపోవటమేమిటా? అంతా
విష్కారం.”

“పదేళ్లదాకనట్రా? మన సన్మానసంతర్పణ.”

“పదేళ్లకి మనకి ప్రత్యేక రాష్ట్రాలువస్తాయి.”

“పదేళ్లకి మనవి చాలా జాతీయంబౌతాయి”

“పదేళ్లకి మనకి తిండికొరత తీరుతుంది”

“పదేళ్లకి మనదేశం భూతలస్వర్గంబౌతుంది”

“అన్నీ పదేళ్ళకేగదురా!”

“మరి అప్పుడేగదరా! మన అఖండసన్మానం”

“పదేళ్ళదాకా కార్యదర్శి ఏం కిని పని
చేస్తాడురా”

“నిధులు వసూలుచెయ్యమటోయ్! నిధులు—”

అనాధప్రేత సంస్కారం

“జానోయ్. మనం తక్షణం వసూళ్లుప్రారంభించాలి.”

“వసూళ్ళకి కరపత్రాలువేయించొద్దురా!”

“యింకెవడూ యీసంఘం పెట్టకుండా మనమే ముందు పత్రికల్లో ప్రకటించొద్దురా.”

“పని ప్రారంభించేందుకు డబ్బుకావలిగదూ. యిటుకెండిరా నేను కార్యదర్శిని!”

“నన్నడుగుతావేంరా? భోషాణం వుండగానూ.”

“అవునోయ్! వాడు కోశాధిపతిగదూ!”

“ఏరాభోషాణం. స్వల్పంగా పదిరూపాయలు ఇలా పడెయ్యరా.”

“నేనేం పడెయ్యలేనురా బాబూ”

“ఆవున్నడబ్బంతా తగలేసుకుంటావా ఏరా?”

“నాకుమాత్రం ప్లానులేవట్రా.”

“అదేమిటోయ్”

“పదేళ్లగ్గదురా అన్నీ జరిగేది”

“అంతేనోయ్. అంతే-”

“ఇవన్నీ అయ్యేదాకా ఆగలేనిజనం చస్తుండరా”

“.....”

“వాళ్లకందరికీ గోరీలు కట్టించొద్దురా”

జ్ఞానమిది

“జానోయ్ లేకపోతే కుల్లి గబులుగొట్టదూ!”

“ప్రభుత్వందగ్గర్నుంచి కాంట్రాక్టు తీసుకో
బోతున్నానోయ్”

“ఛీ-ఛీ-వెధవవని”

“అదేమిటా! అనాధప్రేత సంస్కారం-కోటి
యజ్ఞఫలం భవేత్’ అనలేదురా పెద్దలు.”

“ఏరా చైత్రం!”

“ఏమిటా—”

“ఓరే భోషాణం - అందులోనే మాయద్దర్శో
ఒకడికి గుమాస్తా. ఒకడికి సూపర్వైజరూ నన్నా యిప్పిం
చరా!”

సూది—సోది

శీనాయిబుర్ర గిరగిరా తిరుగుతోంది. అంటే భూమి తనచుట్టూతాను తిరిగినట్టు, మెడమీద గిరుగిన తిరుగుతోందనికాదు. కాశీబ్రాహ్మణి బుట్టలో వావణుణ్ణి చూచిన సీతబామ్మలా అటూయిటూ తిరుగుతోందనీ కాదు. అసలు ఆతిరగడం శీనాయిబుర్ర కానేకాదు. అత గాడి బుర్రలోని ఆలోచనలుమాత్రమే.

ఐతే శీనాయిబుర్ర యీరోజే ఏదో మంచి ముహూర్తం చూచుకొని ప్రారంభించలేదు - యీతిరగడానికి. అది యెప్పుడూఅంతే. అలా ఏదోఒక సమస్యతో గింజుకొంటూనే వుంటుంది. ఎప్పటికప్పుడు సరికొత్త సమస్యలు ఆబుర్రలో వూరుతూనే వుంటాయి.

అసలుదాన్ని 'బుర్ర' అనడంకంటే ఓ 'సమస్యల కార్ఖానా' అనడం తగివుంటుంది.

ఈమధ్య శీనాయి నిత్యమూవచ్చే దినపత్రికలు చూస్తున్నాడు. 'చూస్తున్నాడు' అంటే చూస్తున్నాడనే కాని చదువుతున్నాడనికాదు. శీనాయి పత్రికలుచదవడు. తీర్గొకూచుని విపణివీధిలోసహా రాగాలుతీసి చదవడానికి

యెనభై

అది అతగాడి స్వంతమైతేకదూ! ఏనా ఆచూడటం
మాత్రంతోనే ఆసత్రికలు మనవాడిబుర్రకి ఓముడిసరుకు
నందించాయి.

‘ప్రజాస్వామికమంటే ఏమిటి?’ అని— పత్రి
కలు ప్రతిరోజూ చెక్కుతున్నాయి.

—‘ప్రజాస్వామికానికి ప్రమాదం’ అని—

• ‘ఏమిటో? ఆప్రమాదం!’

‘ఏమిటోలేవోనీ’ అని వదిలెయ్యగూడదూ?
అలావదల్లేదు శీనాయి. శీనాయి వదిలేవాడేమోగాని వాడి
బుర్ర అలా వదుల్తుందా! అది సమస్యల కార్థానా
ఆయెను.

‘ప్రజాస్వామికానికి ప్రమాదం’

అదైనా ఏఒకరో అరో అంటున్నదికాదు. ఏ
సామాన్యులో అంటున్నదికాదు. అమెరికా అధ్యక్షుడు
ట్రూమన్, అట్లీ, పండిత నెహ్రూ, లియాఖత్ ఆలీఖాన్,
ఆచార్య రంగా, డాక్టర్ పట్టాభి, అంతా — చివరకు
మామూలు పోలీస్ ఆఫీసర్ సైతం అదే అంటున్నాడు.

‘ప్రజాస్వామికానికి ప్రమాదం’ అని—

అలాంటప్పుడు ఆప్రమాదమేమిటో తెలుసు
కోకుండా, ఆప్రమాదాన్ని నివారించి ప్రజాస్వామికాన్ని
పరిరక్షించకుండా, కూచోడం శీనాయిబుర్రకి చాలా
అన్యాయమనిపించింది.

కాని—చేసేదేముంది? కనీసం - ఆప్రమాదమే మిటో? ఎవరికో? తెలిస్తేగదూ!

అలా—ఆలోచించగా ఆలోచించగా ‘ప్రజాస్వామికం ప్రమాదంలోపడింది.’ అంటే - ప్రజాస్వామికం ఏముసలమ్మోఅయి ఆవిడకాస్తా కాలుజారిపడిందేమో! అందుకు వీళ్లంతా “మ్మమ్మమ్మ” అంటున్నారేమో! అనితట్టింది. మొదట శీనాయికి—

కాని - ప్రజాస్వామికాన్ని పరిరక్షించేందు కంటూ జరుగుతూన్న హంగామా - అట్లాంటిక్ ఫాక్టరీలు, పశ్చిమయూరస్ సమైక్యతలూ, జర్మనీ జపాన్ ఫాసిజాలకు పునరాయుధధారణలూ, డాలర్ అప్పులూ యివన్నీ ఓముసలమ్మని రక్షించేటందుకేనా.

ఈమధ్య ఉత్తరకొరియాలో ప్రజాస్వామికం ప్రమాదంలోపడడమూ, దాని పరిరక్షణకంటూ అమెరికా సమస్త మిలటరీ బలగాలతో దిగబడడమూ; అప్పటికీ ఆ ప్రమాదం తప్పక మిత్రరాజ్యసమితిలోని ఛప్పన్న దేశాలూపోయి పీకులాడడమూ; చూచాక — ‘ప్రజాస్వామికం - ముసలమ్మకాదు’ అని తేల్చుకొన్నది శీనాయి బుర్ర.

“ఐతే మరి...?” మళ్ళీ ఆలోచనకు లంకించు

ఎనభైరెండు

కున్నది. అనేక దృక్కోణాలనించి పరిశోధనకు దిగింది. శీనాయి బుర్ర...

ప్రజాస్వామికం అంటే 'పప్పు గోంగూర' కాదుగదా! - శీనాయికి పప్పుగోంగూర యిష్టం.

ఐతే నాన్నకు కాకరకాయ యిష్టం. అమ్మకు చేపపులుసు యిష్టం. అమ్మ యిష్టం నానకు నష్టం. మా యిద్దరి యిష్టం అమ్మకు కష్టం — కాబట్టి అందరికీ యిష్టంకాని పప్పుగోంగూర ప్రజాస్వామికం ఎలా అవుతుంది?

చర్చిల్ కు చుట్టలంటే యిష్టం, పట్టాభిగారికి యిస్సారెన్ను కంపెనీలంటే యిష్టం, రంగాగారికి అనేక సంఘాలు పెట్టడం యిష్టం, నెహ్రూగారికి ప్రకృతిసౌందర్యం మాట్లాడ్డం యిష్టం. యిందులో ఏ ఒకటి అందరికీ యిష్టం కాదు. కానీ... ప్రజాస్వామికంమీద అందరికీ మోజేనే—

కాశ్మీర్ కోసరం కొట్లాడుకునే లియాకత్ నెహ్రూలు; అమెరికా విధానం 'మాకొంప ముంచుతో' దనే బెవిన్, అదే 'సూక్ష్మంలో మోక్షం' అనే అచిన్ సన్; అందరికీ ప్రజాస్వామికం ప్రియపాత్రమేనే !?—

ఇదేదో నానాత్వంలో ఏకత్వంలాంటి వేదాంతంలావుంది.

బహుశా... సినిమాస్టారేమో! ప్రతీఒక్క 'కచటతప'కి కావాలనిపించే మంత్రీపదవేమో! కనీసం

యం. యల్. ఎ. నేమో ! కాకపోతే సిమెంట్, ఇనుము పర్మిట్లలో ఏదేనాకావడానికీ అవకాశంవుంది. చివరకు బస్ రూటు పర్మిట్ ఏనాకావచ్చు. బ్లౌక్ మార్కెట్ అయి తీరుతుంది' —శీనాయిబుర్ర తేగబడ్డది.

‘ఐతే వీటికివచ్చిన ప్రమాదమేమిటి ?’

“ఏమీలేదు. కాబట్టి ప్రజాస్వామికం అంటే యివేవీకావు.” సమాధానపడింది.

ఐతే మరి... ?

శీనాయి నాలుగుగోడలమధ్య కూర్చున్నాడు. తలుపులన్నీ మూశాడు. తెరిచాడు. ఆగోడవించీ యీగోడకు అడుగులు లెక్కపెట్టాడు. అంగలు పంగలు వేశాడు.

ఉహూ... తెమలలేదు.

ఒక్కవూపులోపోయి వూరివెలపల కాలవకట్ట మీద కూచోబడ్డాడు నేలమీద గీతలుగీచాడు. కట్ట బీడీలు కాల్చివేశాడు. పెట్ట సిగరెల్లు పీల్చివేశాడు.

ఉహూ... తెమలలేదు.

రైయ్యినలేచాడు. సుడిగాలిలాపోయి సూరి ముందు వాలాడు.

యీ వాలకంచూచి భయపడ్డాడు సూరి.

“ప్రజాస్వామికం అంటే ఏమిటి?” విసిరాడు. శీనాయి. ఏదోచెప్పబోయి నీళ్లు నమిలాడు సూరి. “ప్రజాస్వామికం ప్రమాదంలో”

ఎవరైనాలుగు

“అందుకే—” గద్దించాడు శీనాయి.

“అంటే-అంటే” అప్పుడు నీళ్లు నెమరువేస్తున్నాడు సూరి.

“అంటే అంటేకాదు. ప్రజాస్వామికం అంటే—”

“ఆ... ప్రజాస్వామికం అంటే ఎలెక్షన్లు. అంటే ఎన్నికలు— వచ్చే ఎన్నికల్లో ప్రజలంతా మాకు ఓట్లుయిస్తే —”

“యిస్తే—?” రెట్టించాడు శీనాయి.

“అప్పుడు జేలుస్తుంది ప్రజాస్వామికం—” చెప్పాడు సూరి.

“ఎన్నికల్లో — ? — ” ఎన్నికల్లో తుపాకీ మడమలు ఓటర్లకు యిరువైపులా కదంతొక్కడాన్ని గురించి ఆలోచిస్తుంది శీనాయిబుర్ర.

శీనాయి గిర్రున మడమత్రిప్పాడు. సూరి పిడికిలి బిగించి “ఒట్ ఫర్ —” అరిచాడు. శీనాయి “సోషలిస్ట్” అనాలని, కాని—

శీనాయి మనస్సు కోపాన్ని పరుగెత్త లేనికాళ్లని యీడ్చుకుంటూ వెళిపో... తున్నాడు.

పోయిపోయి రామారావునిపిలిచాడు.

రామారావు అంతలావు అదేదో ఉద్గ్రంథంనో నించి కళ్లుపెకెత్తాడు.

“ప్రజాస్వామికమంటే ఏమిటి ? ”

“మనుష్యుల్లో ముందు భావవిప్లవం వస్తే—
ఆనందమానవులు ప్రజాస్వామికాన్ని—”

శీనాయిబుర్ర చిటచిటలాడింది. శీనాయి చిమ
చిమలాడాడు.

“నీకు బోధపడదు పో—” సెలవిచ్చి మళ్ళీ
పుస్తకంపేజీల్లో దూరిపోయాడు రామారావు.

అసలిది మనుషులకెవళ్ళకీ బోధపడేట్టు కన్పిం
చలా శీనాయికి. బుర్రబరువుకో నంగిపోతోంటే—అలానే
పోతూ పోతూ — ఎదురైన రంగాచార్యుల్ని అడిగాడు.

“ప్రజాస్వామికం అంటే ఏమిటి?”

“రైతు కాంగ్రెస్, కూలీ కాంగ్రెస్, అంతర్జా
తీయ రైలుప్రయాణిక కాంగ్రెస్... యింకా— దేవుడు
మేలుచేస్తే —”

మరి ప్రజాస్వామికానికి ప్రమాదం ఏమిటి?”

“ఓస్— అదా—? పభుత్వంలో పున్నవాళ్లు
పర్మిట్టు అవ్వించి కాంగ్రెస్ ఓట్లు కొనివేస్తున్నారే—
అదీ! మాప్రజలకి ఒక్కపర్మిట్టన్నా యియ్యడంలేదే— అదీ!
చివరకు మాప్రజల్ని రాజకీయ శాధితులుగాకూడా ఎంచ
కుండాచేసి, ఐదేకరాలపొలం ఎగ్గొడుతున్నారే—”

శీనాయి చివరిమాటలు విసనేలేదు. ఎకాఎకీ
పోయి గాంధీగౌరవ్య యింటిముందుపడ్డాడు.

ఎనభైఆరు

“ప్రజాస్వామికం అంటే ఏమిటి ? ”

గౌరవ్య ఒక్కసారి యికిలించాడు. బొర) సవిరించాడు. ఆచేస్తోనే బొర్ర సవిరించాడు. గట్టిగా సకి లించాడు.

“యిప్పుడు మన కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వం చేస్తున్నదే- అదే- అంతా అదే-”

శీనాయి గిరుక్కునతిరిగాడు.

“కాంగ్రెస్ చేస్తున్నదేమిటి ? ”

‘కార్డులకీ కవర్లకీ ఖరీదులు పెంచడమా ? వివ తరగతి రైలుచార్జీలు పెంచి ఒకటో తరగతికి తగ్గించడమా ? ఊళ్ల పేర్లు మార్చడమా ? అధికలాభాలపన్ను ఎత్తివెయ్యడమా ? అమృతపుపన్ను పెంచడమా ? ఉన్న కంట్రాక్టు తీసెయ్యడమా ? లేనికంట్రాక్టు పెట్టడమా ? పదహారూ, ఆరూ మధ్య రేషనింగ్ బౌన్సుల ప్రమాణం ప్రయాణం చేయడమా ? ... వగైరా యివన్నీనా ? యిందులో ఏ ఒకటన్నానా ? ...

దారంతెగిన గాలి పడగలా పోతున్నాడు. శీనాయి కాఫీహోటల్లో ఉదయంపూటదిగే ఇడ్డీవాయిల కంటే జోరుగా దిగుతున్నాయి. శీనాయిబుర్రలో ఆటో చిన్న-అడ్డమైనవాళ్లనల్లా అడుగుతున్నాడు.

“కాంగ్రెస్ చేస్తున్నదేమిటి ? ”

“కల్లుసారాలమీద నిషేధం అనడం. మా పొట్టకు తిండి నిషేధం పెట్టడం.” చెప్పాడు గొడగణపాయి.

“కొనబోతే కొరివి అమ్మబోతే అడివి” అన్నాడు ఓరైతు.

“జీవితప్రమాణం పెరగడం—జీతాలు తరగడం— చెప్పాడు ఓగుమస్తా—

“కూలీ పెంచండి ! అంటే జైల్లు, తుపాకులూ పెంచడం—”

యిలా... యిలా...

“యిదే ప్రజాస్వామికమైతే దీనికి ప్రమాద మొస్తే ఏం ?” తర్జనభర్జనల్లో పడింది శీనాయిబుర్ర.

ఈ ఆలోచనవచ్చేసరికి శీనాయికి కాంగ్రెస్ ప్రభుత్వం జైల్లు తుపాకులూ విరుచుకుపడ్డట్టయింది — తనమీదే.

ఉహూః — యిదీ తేలలేదు. శీనాయికి ఏదైనా అంటే —

ఆవేశటి పత్రికల్లో మరోవిషయం కనిపించింది పెద్ద అక్షరాల్లో —

ఐతే... అవి తాటికాయలంతవున్నాయా ? కొబ్బరికాయలంతవున్నాయా ? అని ఆలోచించడంతో కొంతకాలం వృధావిపోయింది. ఐనా —

“కమ్యూనిజం ప్రజాస్వామికానికి పరమ

ఎనబైయెనిమిది

శత్రువు” అంటూన్న ఆ తాటికాయలు లేక కొబ్బరి
కాయలు శీనాయి పరిశోధనకి బహుగా వుపయోగ
పడ్డేట్టున్నాయి. ‘కమ్యూనిజం’ అంటే ఏమిటో తెలిస్తే
దానికి వ్యతిరేకమంతా ‘ప్రజాస్వామికం’ అని చెప్పేసె
య్యోచ్చు. అప్పుడు దానికొచ్చిన ప్రమాదాన్ని అట్టేకని
పెట్టెయ్యోచ్చు. అందుకు అలాగ్గా నడుం కట్టెయ్యోచ్చు.

యిక “ప్రజాస్వామికం అంటే యేమిటి?”
అన్న విషయం వదిలి “కమ్యూనిజం అంటే యేమిటి?”
అని లంకించుకుంది శీనాయిబుర్ర.

కాని ఎవరి నడుగుతాడు —

మొదట దొరికి జైల్లోవున్న వాళ్ళూ, తర్వాత
దొరికి స్వర్గంలోవున్న వాళ్ళూపోగా — యిక అసలు
దొరకని కమ్యూనిస్టులకోసం వెతకాలి. ఐనా అంతలేసి
మిలిటరీబడ్జెట్లకే అంతుదొరకనివాళ్ళకోసం ఆరాటపడటం
వృధా అనుకున్నాడు. శీనాయి.

మరై తే...ఎలా?

అవగాంతంగా శీనాయికి ఆ వూళ్లో కామ్రేడ్
కోటిగాడు వూరేగింపుల్లోచించుకున్న గొంతువిసిపించింది.

“ఆ! అదే కమ్యూనిజం.” నిర్ధారణచేశాడు
శీనాయి. “దానికి వ్యతిరేకమే ప్రజాస్వామికం—” తేల్చే
సింది శీనాయిబుర్ర.

*

*

*

తీరిగ్గాకూచున్నాడు శీనాయి. స్థిమితంగా ఆ
కేకల్ని నెమరుకు తెచ్చుకొంటోంది శీనాయిబుర్ర.

“అందరికీ తిండి కావాలి”

“అందరికీ బట్టకావాలి”

“అందరికీ పనికావాలి”

“దున్నేవాడికే భూమికావాలి”

“విశాలాంధ్రలో ప్రజారాజ్యంకావాలి”

“యిదీ కమ్యూనిజం” నిర్ధారణచేశాడు
శీనాయి. ఐతే —

“అందరికీ తిండి, బట్టా, పనీ అక్కర్లేదు”

“దున్నేవాడికి భూమి అక్కర్లేదు”

“విశాలాంధ్రలో ప్రజారాజ్యం అక్కర్లేదు”

“ఇదీ ప్రజాస్వామికం” తేల్చేసిందిశీనాయిబుర్ర.

“ఐతే— దీనికి ప్రమాదంవ స్తేమాత్రమే?”

శీనాయిబుర్ర తుకతుకలాడింది.

శీనాయి తుపానులా ఝుఝుమన్నాడు.

“ప్రజాస్వామికం అంటే యిదేమిటి? యిలా
తయారయింది.” జనం - కూడూ గుడ్డా, దున్నుకోడా
నికి చారెడు నేలా, చేనుకోడాని కింతపని కావాలంటారు.

“అంటే, నోళ్లు నొక్కేసి జైల్లో కుక్కేస్తా
మంటారు. వీరు —

హాంభే

అయితే గియితే — తిండి, గుడ్డా, భూమి,
పనీ కావాలనటం ప్రజలంతా అంటారు. కనుక అది
ప్రజాస్వామికంకావాలి.

అదేఅయితే, యీ నోట్లనొక్కే కాంగ్రెసూ,
గాంధీ గౌరవ్య వగైరా వగైరాల చేతుల్లో — ప్రజా
స్వామికానికి నిజంగానే ప్రమాదం వచ్చింది.

“అరె! ప్రమాదం తెచ్చేవాళ్లే ‘ప్రమాదం,
ప్రమాదం’ అని తెగఅరుస్తారే?”

యిది — దయ్యాలు వేదాలువల్లించడమా?

తుపాకీలు అహింస జపించడమా?

యిప్పుడు శీనాయి సీరియస్ అయ్యాడు.

అలా అలా — ‘కిమ్మ’నకుండా తిరుగుతున్నాడు.
‘కిమ్మ’ంటే కమ్యూనిస్ట్ అంటాయేమో గాంధీటోపీపెట్టు
కున్న తుపాకీలు — అన్నభయంతో —

గోరీలదొడ్డ

సామిగాడు తెలుగువాడు.

‘కడుపులో బంగారు - కనుచూపులో కరుణ
చిరునవ్వులో సిరులు - తొణకించు నా తల్లి’...—అని
కవులకలాలు కళ్ళుమూసుకునిపాడిన తెలుగుతల్లి గర్భాన్నే
పుట్టాడు.

‘బంగారు పంటలే పండుతాయి—’ అన్న
తెలుగుతల్లి ఒడిలోనే పెరిగాడు.

సామిగాడి అసలుపేరు స్వామి. ఏతేనేం? అలా
ఎవరూ పిలవరు. రెండక్షరాలు పొడ్డుకైనా “సామిగాడు”
అనే అంటారు.

జీవితంలో అధికభాగం — చాచావు అంతా
కూడా, బంగారుపంటలమధ్యలోనే గడిచింది. అంతులేని
ధాన్యరాసులు అతని చేతిమీదగానే గాదెలకెక్కాయి.
ఆ పూళ్లో అనేకవందల పశువులు అతని చేతికిందే పెరిగి
పెద్దవయ్యాయి. ఎప్పుడో ఓసారి, మొత్తంమీద, కలిగిన
వాళ్ళందరి పొలాల్నూ, సొత్తుల్నూ ఎవరోవాకరి వాటిని
“మా పొలం - మా గొడ్డు” అని పిలిచే వుంటాడు.

తొంభైరెండు

ఐతేనేం? అతను 'నా' అని చెప్పుకోవలసివస్తే మాత్రం ఓచిన్న చుట్టు గుడిసె— గంపెడు సంసారమూ మిగులుతాయి.

ఆవూరి కలిగినవాళ్ళల్లో స్వామిమంచిపేరే సంపాదించుకున్నాడు. అందరికీ అతని మీదే చూపు. ఏరు వాక పున్నమ యింకా రెండు నెల్లుందనగానే అంతా ఆతనితో గుసగుస లాడేవాళ్ళే.

అందరూ —ఎంత కష్టానికైనా ఓర్చి ఏనుగ లాపనిచేసే ఆతనిదేహం; పనిమీద, ఆసామీ మీదా గలభక్తితో నిద్రకూడా లొంగని అతని గుంటకళ్ళూ; ఏ పాచిపోయిన కూడైనా మాట్లాడకుండా తినే ఆనోరూ; ఎన్నిబూతులకైనా ఎదురుతిరగని అతని మానసికతత్వం వాటిదే ఆ గొప్పతనం. అంతా స్వామినే కోరే దందుకే.

మొదట్లో అసలితగాణ్ణి పనిలోపెట్టుకుంటామన్న వాళ్లే తేకపోయారు. అరేళ్లై నావెళ్ళని సామ్యిని వెంటేసుకుని వాళ్ళబాబు ఎన్నిగడపలెక్కి—ఎన్నిదిగాడో లెక్కలేదు. 'ఇంతకూడువేసి చేయించుకోండి' అని ఎందరి కాళ్ళా వ్రేళ్ళాపడ్డాడో చెప్పడంకష్టం. ఆగంపెడుబలగంలో ఒకడు తగ్గినాతగ్గినట్టేనని నానాఅవస్థలూపడ్డాడు. మొదటగా స్వామిని పనిలోపెట్టుకున్న ఆ ఆసామి ఆ కుటుంబానికి దేవుడే ఏపోయాడు.

ఆనాటినుంచీ ఆ చిన్నతనంలోనే స్వామి

ఒళ్ళు ఎన్నోసార్లు కర్రదెబ్బలకు కండెలుకట్టింది. యికవం
టిమీద తెగినత్రాళ్ళు అన్నీయిన్నీకావు. ఏమాటచివరా
'లంజాకొడకకా' అన్న పూతపదంలేకుండా వాడిందేలేదు.

మొదటిసారి దెబ్బలుతట్టుకోలేక పారిపోయి
గుడిసెలోపడిపడ్చాడు. అమ్మగో 'నేనికపోనేపోన'ని మొ
త్తుకున్నాడు. కాని - అవిచాలపన్నట్టు బాబుకూడా మళ్ళీ
కొట్టుకుంటూ ఆఆసామికె అప్పగించాడు. పైగా 'లంజా
కొడుకుని బాగాతన్నండి' అన్నాడు. యివన్నీ పనినేర్పడా
నికట. యింకదిక్కేది?

మరోసారి పారిపోయి మూన్నాళ్లపాటు జొన్న
చేలను దిక్కుచేసుకున్నాడు. తిండిలేకుండా అలాఎన్నాళ్లు..?

ఒకసారి ఎక్కడో గోలీలఆటచూస్తూ నిలబ
డ్డాడని వీవు పెట్టిపోయింది. యింకోసారి గారడీఆటకువెళ్లి
నందుకు పిర పగిలిపోయింది. మరోసారి ఆ యింటివారి
అబ్బాయి ఏదోతింటుంటే నిలువుగ్రుడ్లతో 'దిష్టి' పెట్టాడని
వొళ్లంతా వాచిపోయింది. ఏరోజూ అసలు నిద్రలేపడమే
దెబ్బలతో తన్నులతో—

తన్నులూ, గుద్దులూ, వీటన్నిటినీ మించి ఆబె
త్తైదు లేతపొట్టకీ అకలిసమస్య—యివన్నీ అతడిలోని స్వే
చ్ఛాతత్వాన్ని ఏమారుమూలకో. అణగద్రొక్కాయి.
క్రమంగా అసామీల యిష్టాయిష్టాల ననుసరించే తనజీవి

తొంభైనాలుగు

తాన్ని వంచుకొచ్చాడు. అందుచేతే - అందరుషాహు
కార్లు 'సామిగాడు మాక్కావాలంటే-మాక్కావాలి'
అనే అంతగా వంచుకొచ్చాడు.

ఎంతోమంది యజమానులు మారారు. స్వామి
కూడా వయస్సులోనూ ఆకారంలోనూ మారుతూనే
వచ్చాడు. ఒక్కొక్కపడే పైబడ్డకొద్దీ-అంతకుమించిన పను
లుకూడా విగాదపడుతూనేవచ్చాయి.

ఊడ్పులకాలంలో చేలగట్లన్నీ చెడతిరుగుతూం
డేవాడు. త్రాతింబగళ్ళు, చినుకుల్లో, చిత్తడిలో, కాలవగళ్ళకీ,
తూములకీ కాటికాపలా కాస్తూండేవాడు. నూర్పిళ్ళకాలం
లోరాత్రి 10గంటలకు నడుంవాలుస్తాడు. మళ్ళా 3గంటలకే
పోయికులీలమీదపడేవాడు. వర్షాకాలంలోకూడా గొడ్డను
మేపుకుంటూ 'తాళ్ళోతంకరో'పేనాలి. గాంధీగారి అదేశా
నుసారం దంపుడుబియ్యానికి వడ్లుదంచాలి. ఇకఏకాలమూ
తనసంకటికీ మొక్కజొన్నలు తొక్కుకోటంవుండనేవుంది.
3605^వజూలూ 16 గంటలన్నా ఏదోపని-ఎక్కడోఓచోట.

‘స్వామిగాడు, మంచివాడు’ గదూ!

యీమంచిపేరు అరగతోమించుకోడానికి తప్ప
ఎందుకూ పనికిరాకపోయినా- పెళ్ళాందొరకడానికిమాత్రం
పెద్దమంత్రలాగానే పనిచేసింది.

యిరవైరెండోయేట పదిహేనునాగాలూ, యా

భైరూపాయల అప్పుతో స్వామి పెళ్ళాం ఆచుట్టుగుడి సెలో ప్రవేశించింది.

ప్రవేశించడమేనా? అమరోయేటినుంచి యే దానికి రెండేళ్ళకూ ఒకళ్ళుగా సంతానంతో ఆగుడి సె చాల కుండా చేసేసింది. పుట్టిపుట్టడమే పొట్టబట్టుకుని గుట్టలు పట్టాల్సిన పాపల సంఖ్య పదిదాకా పెంచేసింది.

ఏరమ్యాలాంటి దేశంలోనో ఏతే ఈ సంతానం-దేశానికి, వాళ్ళకూకూడా లాభం. కాని యీ బలగం యీ దేశంలో ఆకలితో చావడానికి మినహా యెందుకు?

గాంధీగారు ఎప్పుడో అన్నాడట 'హరిజనుడే మన రాజ్యం ఏలుతాడ' ని. ఆ విషయం ఓ భూస్వామి దగ్గర విన్నాడు. స్వామి దాన్ని నమ్ముకొన్నాడు. స్వామి కున్న యీ అసలు ఆశకాస్తా నెరవేరితె-యిక మిగతా చిన్న చిన్న వాటికేమిటి?

ఎల్లాగైనా సరే. తాను ఏమైపోయినా మానె. పిల్లల్ని చదివించితీరాలనుకున్నాడు. తంటాలుపడి పెళ్లాన్ని పెప్పించాడు.

కాని-పెళ్ళాని కప్పుడప్పుడూ యీ చేతగాని పనికి కోపం వచ్చేది. అందరి పిల్లలూ ఏ అయ్యదగ్గరో వాళ్ళ పొట్టలు వాళ్లు పోసుకుంటుంటే, తమ పిల్లల్ని కూచోబెట్టి మేవడం. పైగా పలకలనీ పుస్తకాలనీ—

స్వామి పెళ్ళాంకూడా చాకిరీలో మొగుడి

తొంభై ఆరు

కేమీ తీసిపోయేరకం కాదు. పని దొరికినంతలో ఏమీ వృధా పోనిచ్చేదికాదు. ఇక్కడ పనుల్లేని కాలంలో ఏ వేకుశనగ కోతకో ఓ నెల పోయివచ్చేదికూడా. ఐనా ఆ సంసారానికి దంతా ఏమూలకి .....

స్వామితెచ్చే జీతం వంద, నిత్యభత్యం మూడు తవ్వలుకూడా ఏ ముక్కులోకి?

యుద్ధమంటూ పెరిగినధరలకు ఆ సంసారం మరింత క్షణగండ మయింది. మంచితనాన్ని ఉపయోగించి ఓ ఎకరం కొలుకు పుచ్చుకుంటే అదీఅంతేఅయింది. పగలల్లా పెళ్ళామూ, ఆసామీ పనంతా ముగించి రాత్రి తానూ, చేలో దిగేవాళ్లు. వెన్నెలలో ఒక్కడే ఎండుగడ్డ దున్నేవాడు. గడ్డపని చేసేవాడు. పెళ్ళాం బిడ్డల్ని అడ్డం పెట్టుకుని రాత్రిలురాత్రిలూ కుప్పవేసేవాడు. నూర్చేవాడు. రెండేళ్ళభాగోతమూ - 18 బస్తాలు కొలుపోను మిగిలినదానికంటే తగలడమే మిగులయింది...

పెద్దకొడుక్కో వూళ్లోచదువుకాస్తా అయిపోయి బస్తీకెక్కాల్సివచ్చింది. అక్కడ ఆ చదువుకు జీతంచెల్లిం చాలట. పొట్టకీ, బట్టకేకాక పుస్తకాలుకూడా కొనాల్సి వచ్చినందుకే తనపని మూలిగేనక్కమీద తాటికాయలా వుంది. జీతంకూడా కట్టాలంటే - ఎలా?

ఎవరో ఓ పుణ్యాత్ముడు ఓ ఉపాయంచెప్పి పుణ్యాంకట్టుకున్నాడు.

‘క్రిష్టియన్ మతంపుచ్చుకుంటే పిల్లవాడి చదువుకు జీతంచెల్లించనక్కర్లేదట’

ఏ మతమైతే ఏమో ! పేదవాళ్ళకందరికీ జీతాలు తీసే శేదానికి —

తెల్లవాడిరాజ్యంకాదూ ? పాడు రాజ్యం. యిట్లా యిరకాటానబెట్టి మతం మార్పించడం ఎందుకో?

పెళ్లాన్ని పెటపెటాలమీద ఒప్పించాడు. ఓ ఆదివారంనాడు స్వామికాస్తా సాలమన్ విపోయాడు. ఒక పాపి అత్మను పరిశుద్ధంచేసి కోడిపెట్టా, బియ్యపుమూటో సంతృప్తిపడ్డాడు ఫాదర్.

ఆ ఫాదర్ గారి పడి పంచలు కాసి ఎలాగైతేనేం? పిల్లవాణ్ణి బోర్డింగులో చేర్పించాడు. కళ్లన్నీ తెరచుకుని గాంధీగారి కాంగ్రెస్ రాజ్యంకోసం ఎదురుతెన్నులు చూస్తున్నాడు. యింటిదగ్గరున్న ఏకొద్దిక్షణాలైనా పెళ్లాని కదే చెబుతుంటాడు. హరిజనుడే రాజ్యం ఏలేసంగతి నూరి పోస్తుంటాడు. మింగుడుపడుతున్నదో లేదో కూడా పట్టించుకోకుండానే.

స్వామి—కాదు కాదు, ‘సాలమన్’ అచ్చగా 24 గంటలూ ఆ ఆసామీల వాతావరణంలో తిరుగుతుంటాడు. పైగా వాళ్ళ యిష్టాలకు అనుగుణ్యంగా తన యిష్టాలను మార్చే ‘మంచివాడా’యెను. అందుకే తన కోటివాళ్ళ కెవరికీ లేని నమ్మకాలు.

తోంభెయెనిమిది

మొదటిసారిగా ఆవూరి పాల్వేర్లంతా మీటిం గుకు పిలిస్తే సాలమన్ పోనేలేడు.

“అబ్బో ! మీకందరికీ జీతాలు పెరిగితే నాకూ దానంతటదే ‘పెరుగుద్దిలే’ అంటూ వెకిలిగా దులపరిం చుకు పోయాడు.

అంతా సమ్మెచేస్తుంటే సాలమన్ మాత్రం ఆ మూడు రోజులూ ఆసాములతో ‘చుట్టాలింటికి చూపు కెళ్తున్నా’ నని చెప్పిమరీ పారిపోయాడు.

రెండోయేడాదే సరికి చాలా మార్పులు జరి గాయి. హరిజనులు రాజ్యంచేసే గాంధీగారి రాజ్యం రానేవచ్చింది. ఆ వూళ్ళో జరిగిన వూరేగింపుతో ఎడ్ల ముందు తాళ్లు పట్టుకుని సాలమనూ వూరేగాడు. ఊరి మధ్యనే గాంధీగారి బొమ్మకూడా పెట్టారు. ఆ బొమ్మ పెట్టిన నాయకుడు వాళ్ళ ఆసామీ యింట్లోనే మకాం పెట్టాడు.

మొదటిసారిగా-యింట్లో నీళ్లుతేవడం, పక్కలు వేయడం అంతా సాలమన్ కు అప్పగించారు. ఆవేళనించీ సాలమన్ కు పొలంరాజ్యానికి తోడు యింటిరాజ్యంకూడా కలిసిన చాకిరీతో-హరిజనుడిమీద రాజ్యంవచ్చిపడ్డంత బరువూ ఎక్కింది.

ఈరెండురాజ్యాలతోనూ అతడికి తీరికేలేకుండా పోయింది. అయినా ఏదో తనలాంటివాళ్ళ రాజ్యం

రానేవచ్చిందన్న దిలాసాలోపడ్డాడు. ఈ మధ్యనే పాతేర్ల
మీటింగుల్లోకికూడా అడపాదడపా పోతూవస్తూవున్నాడు.
వీటన్నిటివల్లా — చిన్నప్పుడప్పుడో అణిగిమణిగి అలా
అడుగునపడివున్న స్వేచ్ఛాతత్వం పైకిరావడానికి గింజు
కొంటోంది.

ఎడ్లకుపెట్టే గుగ్గిళ్ళబుట్టలు, పుచ్చబట్టే కుండ
లలోపాటు—చావిట్లో వంకెలను వ్రేలాడే పాతేళ్ళ అన్నపు
గిన్నెలు, ముంతలూ, నిత్యమూ వెక్కిరిస్తున్నాయి—సాల
మన్ హరిజన రాజరికాన్ని—

ఈ రాజ్యం రావడమే తనకొడుకు చదువుకు
జీతం కట్టమన్నారు. 'హరిజనుడు అయితే పిల్లవాడి చదు
వుకు జీతం చెల్లించనక్కర్లేద' ట — ఏమతమైతేఏమో!
పేదపిల్లలకందరికీ జీతంలేకుండా చదువుచెప్పించేదానికి —

మళ్ళీ మతంమార్చుకోవాలట. హరిజనుడు
కావాలట.

దీన్ని 'పాడురాజ్యం' అనలేకపోయాడు. కాని
తాను కలలుగన్న రాజ్యంవచ్చినా పరిస్థితులు పాడుగానే
వున్నాయి. తన ఆశలుమాత్రం బీడుల్లాగా అలా అలా
పెరుగుతూనే వున్నాయి.

మామ మొత్తం సంసారాన్నంతా వేసుకొచ్చి
యీకాస్త గుడిసెమీద సడ్డాడు. వాళ్ళవూళ్ళో గూపాయి

నూరు

కూలీ కావాలని అన్నందుకు ఆసామి, కాంగ్రెసు, పోలీసులు, గూడెం మొత్తాన్నీ చితకపొడిచి వదిలారట.

అదుగో అక్కడ — ఇదిగో యిక్కడ. ఎక్కడెక్కడో ఏవేవో గొడవలు.

ఈ రాజ్యంవస్తే అందరికీ స్వతంత్రం అందరికీ సుఖం అన్నారే? అదంతా ఏమైపోయింది. పంచభక్ష్యాలూ, పరమాన్నాలూ వద్దనేవద్దు. పస్తాలు తీసుకుంటా బ్రతికేందుకేనా నోచుకోలేదా? జీతాలు పెంచమంటే పోలీసుల్ని తిస్తారా? పెంచకపోతేమానె తగ్గిస్తారా? ఆ తక్కువజీతాలకురాకపోతే పోలీసులువస్తారా? ఎందుకు? కనీసం “యీ జీతాలకు మేంరాం” అనడానికి మానుకో దానికికూడా నోచుకోలేదా? అయితే యీ రాజ్యంఎవరికే?

ఈ ఊళ్ళోకూడా పావుకార్లంతా కూడబలుక్కున్నారు. యీసారి జీతాలు పెంచమంటే పోలీసుల్ని తిస్తారట. ఒకనాడు చెప్పనేచెప్పారు. ‘పెంచమనడం గాదు, నిరుడుపెంచిన పాతికలు ఈపడు కోస్తాం, వస్తారా? రారా?’ అని.

‘వచ్చి కూటికిమాడి ఎవరు చస్తారు?’

‘రాకఆపోలీసు పోట్లక్రిందఎవరుబ్రతుకుతారు?’

సాలమన్ ఆవేళే మొదటిసారిగా నోరు తెరిచాడు. ‘యిటు తిండికి లేకతేనేం—అటుదెబ్బలకై తేనేం ఎల్లాగైనా చస్తాం.’

అదే మొదలు మూగగొంతు విప్పుకొంది.

ఎన్నడూ లేని నోరు విప్పుకోడం షాహుకార్లకు మరింత కోపకారణమయింది. సాలమన్మీద భగ్గుమంటున్నారు.

“యీ చేతులు చూచావా? పాతికేళ్ళంటే పాతికేళ్లు—ఆ దొరలకు చాకిరీ చేసిపెట్టాయి. యిప్పుడీ చేతులకే జోళ్లు వేయిస్తారట”

“బిడ్డలక్కూడా అట్లాచేసుకోం”

“ఆబిడ్డలూ ఆళ్ళకే చేయడమాయే”

“ఇక అట్లావతే కుదరదబ్బా”

మీటింగులుజోరుగా సాగుతున్నాయి. తక్కువ జీతాలకెవ్వరూ పోరుట.

“ఎంత పొగరెక్కినాయి? పుట్టినప్పట్నుంచీ మసకాడ పొట్టబుచ్చుకుని బతికిన వీళ్ళకి యింత దిమ్మా”

“యీళ్లు అడిగినంతా యివ్వడానికి యీళ్ళ తాతగాడిముల్లె దాచిబెట్టారా?”

“బతకలేరు వెధవలని చూస్తుంటే—”

“ఎంతకై నాసరే యింకెవళ్ళనన్నా తేవాల్సిందేగాని — యీళ్ళకిమాత్రం జీతాలుకోసెయ్యాలి.”

అంకిని ‘అంకమ్మా’ అంటే మరోసారి పిలవమండట—”

షాహుకార్లు భగ్గుమంటున్నారు. నిరుటిజీతాలు

నూటరెండు

తగ్గించి తీరాలట. యింతా అని జీతం అడగరాదట. యిష్ట
మొచ్చినంత యిస్తారట.

*

*

*

“ఏరా? యేంతేల్చుకున్నారు?”

“తేలేందు కేముందండ్రి! ఎప్పటిమామూలేగా?”

“ఏమిటా మామూలు?”

“మీరెరుగందేముందండ్రి? నిరుడిచ్చిన జీతా
లేనా? కాకపోతే ఎవడేనా ఎదిగినాడుంటే కాస్త ఎక్కువడుగు
తాడు”

“మీరడిగినంతా యియ్యడానికి యిక్కడ
దాచబెట్టారా?”

“ఎవరన్నారండీ! మేమడిగినంతా యియ్యడా
నికి మీరు దాచబెట్టనూ లేదు; మీరు రమ్మన్నంతకే రావ
డానికి మీరు మమ్మల్ని పోషించడమూ లేదు.”

“ఏం కూశావురా?”

“ఉన్నదేగదండీ అన్నాను—”

“మా యిష్టమొచ్చినట్టు యిస్తాం”

“మా యిష్టమేతే వస్తాంగదండీ.”

“ఒహో! ...ఒరేయ్ నూకలుంటే కాకులు
కావలసినన్నిరా—”

“కాదంటండీ—రెక్కలాడితేనే—నూకలున్నా”

“అంత మిరుగావుందన్నమాట...చూస్తాం—”

“ఎవరి మిరు ఎవరి కొస్తదండీ — మా పాప మిట్లా పండి మనుషులం మా రెక్కట్టులో సరుకులాగా అయిపోయాం. అంతా బేరమే. మీకు యిష్టమైతేకొంటారు; మాకు యిష్టమైతే అమ్ముతాం. అంతేనా?”

“ఎట్టా రారో చూస్తాంగా. ప్రక్కవూళ్ళల్లో చూస్తున్నారా?”

“మాకు యిష్టంలేకపోతే మా చేతెవరు పని చేయిస్తారు—? అదీ చూద్దాం...”

* * *

రోజులు గడుస్తున్నాయి. ఎక్కడా ఒక్కజీత గాడులేదు. పొరుగుాళ్లనించి ఎంతకూ ఎవరూ రావడం లేదు. భవంతుల్లోని అసూర్యంపశ్యలు ఆడవాళ్లు మొదట్లో మొగుళ్ల మీద విసుక్కుని, తర్వాతగొణుక్కుని యిప్పుడు పెద్దగానే తిట్టిపోస్తున్నారు. బొబ్బలుపోక్కుతున్న చేతులూ, కామతున్న చెమటలూ, కందుతూన్న ఒళ్లు చూస్తుంటే మగాళ్లకీ కష్టంగానేవుంది. కాని తీరాయంతఅయ్యాక లొంగితే—?

అమ్మా! తలగుడ్డలు వడిపోవూ?

రోజులు గడుస్తున్నాయి. వాళ్లూ పస్తులుంటున్నారు. కానిలొంగరే—తీరా యింతఅయ్యాక లొంగితే—?

నీళ్ల గంజి కూడా లేకుండా అరవచాకిరీచేయించుకుంటారు. అట్టైనా యిట్టైనా చావు చావే.

నూటనాలుగు

పోలీసులకి రిపోర్టులు పోతున్నాయి. వూళ్లో
దుండగీళ్లు బయల్దేరా రట, పోలీసులచుట్టూ ప్రదక్షిణాలు
చేస్తున్నారు. వూరుచుట్టూ దుండగీళ్లేనట. పోలీసుల
ముందు వలవలామంటున్నారు. తమ ధనమానప్రాణాలకి
రక్షణలేదట. ఋజువులు చూపెస్తున్నారు. ఒక్కకూలి
వాడూ పనికిరావడంలేదట. ఎంతబడితే అంతకూలి అడుగు
తున్నారట. చాకిరీచెయ్యడమెందుకు దోచుకుపోతామం
టున్నారట—

కూలివాడు పనికిరావడంలేదంటే—? వాడి
యిష్టమై తేవస్తాడు; ఎంతబడితే అంత అడుగుతున్నాడంటే—?
అంతా యిచ్చినవాళ్ళకే పోతాడు. ఇందులో పోలీసులు
చేసేదేముంది! దోచుకుపోతారూ — దోచుకోకముందే
ఎవరిని పట్టుకోడం—? మామూలు పోలీసులకిందులో
ఏముందో తోచలా?

కూలివాడు పనికిరాసంటున్నాడూ? పుత్తుత్తిని
కుంటుబరచచూస్తున్నాడన్నమాట. ఎంతబడితే అంత అడుగు
తున్నాడూ? పనిని స్థభింపజేసి దేశీయ సంపదని పాడుజేసి
తద్వారా ప్రభుత్వాన్ని చిక్కుల్లోబెట్టి పడదోయబోతు
న్నాడన్నమాట. యిది చట్టధిక్కారం. తిరుగుబాటు —
తప్పకుండా దోపిడీలు సాగిస్తారు — తోచింది చెప్పాడు
పోలీస్ ఆఫీసరు.

పోలీసులు హుటాహుటీవచ్చిదిగారు. అందిన

వాణ్ణి అందినట్టల్లా పేట్రేగేట్టు కొట్టిపోయారు. ఎవర్నీ ఏమీ చెప్పకోనివ్వలేదు. పోతూపోతూ ఆఫీసరుమాత్రం చెప్పాడు.

“రెండురోజుల్లో మళ్ళీవస్తాం. అంతా పిల్లా పీచుకోసహా పనుల్లోకివెళ్లాలి. లేకపోతే—”

ఆ రెండురోజులూ గడిచాయి. ఒక్కరూ పనుల్లోకిపోలేదు. ఎవడన్నా పోదామనుకున్నా కాళ్ళూ క్షీళ్ళూ ఒళ్ళూ అతగాడి స్వాధీనంలోవుంటేగాదూ?

షావుకార్లకు మరింత కోపం వచ్చింది. మర్దనంవల్లకూడా గుణవర్ధనంకాలేదంటే యేమిటి? పోలీసు కాంపుకుపోయి బావురుమన్నారు. ప్రాణభిక్ష పెట్టమని ప్రార్థయపడ్డారు. ప్రాణం మినహా మానం నీదేనన్నారు.

ఆఫీసరు మండిపోయాడు. లారీలు రణగొణధ్వనిచేస్తూ బయలుదేరాయి.

సాలమక్కుకు విచ్చేత్తినట్టయింది. ఇదేమిటి? ఇదేమి హరిజనరాజ్యం. యీసారి పోలీసులొస్తే తేల్చుకోవాలి.

పోలీసులువచ్చేసరికల్లా వూరుమధ్య తనవాళ్ళని పోగుజేసి ముందునిలబడ్డాడు. చెప్పకోవలసిందంతా చెప్పకోవాలి. అన్యాయాన్ని బద్దలుచెయ్యాలి. షాహు కార్లని నిగ్గదీసి అడగాలి—పోలీసులకి చెప్పకోవాలేగాని న్యాయం జరిగితీరుతుంది.

లారీ ఆగడమే పోలీసులు చుట్టుముట్టారు. పారి పోడానికూడా వీలుదొరక్కండా చక్రిబంధంలోపడ్డారు.

లారీలో ముందుసీటులో ఆఫీసరుతోపాటు కూచున్న షాహుకారు గొల్లుమన్నాడు.

“సమయానికి తమరు దయచేశారు. లేకపోతే యీజనం ఏమయినా చేసివుండవలసింది”ని—

సాలమన్ కు దిక్కుతోచడం లేదు. గుంపు మొత్తం ఛేదించబడుతోంది. క్షీల్గుతున్నారన్నాయి. తలలు పగులున్నాయి. రక్తాలు కారుతున్నాయి. కాకిగోలగావుంది. కుప్పల్లా ఒక్కొక్కరే కూలబడిపోతున్నారు. ఏమిచెయ్యడం? ఏమీచెప్పకునేందుకూడాలేదే?

లారీలోవున్న ఆఫీసర్ని చూచాడు. ఒక్కనైపున మీద దెబ్బలుపడుతోన్న లెక్కచెయ్యకుండా లారీనైపు పరుగెత్తుతున్నాడు. ఆయనతో చెప్పుకుంటాడు. ఆయన కాళ్లు పట్టుకుంటాడు. నిజాన్ని బయటికితేవాలి. తన జనం కోసం ఏదైనాచేస్తాడు. నిజంకోసం ఏమైనా అవుతాడు. అదే అతని ఆరాటం. పరుగెత్తుతున్నాడు లారీకేసి...

లారీలో కూచున్న షాహుకారు కెవ్వున కేక బెట్టాడు. ‘తనని చంపవస్తున్నా’డని —

లారీలో కూచున్న ఆఫీసరు సరిగ్గా కాలాపాడు. శరణన్న షాహుకారి ప్రిణం రక్షించేందుకు—

గోరీలదొడ్డో

పోతూన్న సాలమన్ అక్కడికక్కడే విరుచుకు పడి గిలగిలా తన్నుకున్నాడు. ప్రాణమూ, దానితోపాటు అతను ఒయటికితేదలుచుకున్న న్యాయమూ, రెండూ గాలిలో కలిసిపోయాయి.

అతడితోపాటే - హరిజనులు రాజ్యంచేసే అతగాడి అసలు ఆశ, తన పిల్లల చదువు సంధ్యలకొసరు ఆశలూ మట్టిలో కలిసిపోయాయి.

ఆ గోరీలదొడ్డో - అన్నిగోరీలమధ్య తలెత్తి నిటారుగా నిలబడ్డ ఆ రాతిపలక-

‘సాలమన్ ప్రభువునందు నిద్రించెను’ అనడానికి బదులు...

‘నీఆశయం మేం నెరవేరుస్తాం’

—అంటూ పీడిత ప్రజాహృదయాల్లో ప్రతిక్షణం ప్రజ్వలింపజేస్తుంటుంది.

ST. JOSEPH'S GIRLS' HIGHER
SECONDARY SCHOOL, GUNTUR

అంతరాత్మ

అంత్యక్రియలు
(కథానికా సంపుటి)

రచన :

బొల్లిమూంతు శివరామకృష్ణ

ఇందులోని కథలన్నీ ప్రధానంగా రామరా
జ్యపు నగ్నసౌందర్య ప్రదర్శన దినాలలోని ఆంధ్ర
ప్రజా జీవితాన్ని ప్రతిబింబించుతున్నాయి. ఉక్కు
చటాలలో “ఆ” అంటే “ధాం,” “ఉ”
అంటే “ధాం” అనే ఆ గడ్డురోజుల్లో సాహిత్యం
ప్రజా జీవితాన్ని ప్రతిబింబించడానికి కావలసిన
వ్యంగ్యాత్మక కథా రచనలో నిగ్గుదేరిన కథా రచ
యిత మీముందుంచిన ఆంధ్రజాతి జీవితమే యీ
సంపుటి—

చదవండి

చరిత్రహీన్ - శరత్	4- 0-0
సుక్షేతం - పెరల్ బక్	4- 0-0
సింహగర్జన - లక్ష్మీకాంత మోహన్	2- 4-0
కల్పన (కవితాసంపుటి)	4- 8-0
కొడుకులు - కూతుళ్ళు	5- 0-0
రైతుబిడ్డలు - (కొడలి గోపాలరావు)	1- 0-0
సమ్మె పిలుపు	0-10-0
చైనా అనుణ తార	3- 0-0
సోవియట్ యూనియన్ కమ్యూనిస్టు } పార్టీ నిర్మాణ సూత్రాలు	0- 6-0
బొల్లిముంత శివరాం కథానికా } సంపుటి - (మేలుప్రతి)	5- 0-0

ప్రతులకు

నవయుగ బుక్ హౌస్

బ్రాడీపేట

::

గుంటూరు.